

CEZA MUHALEMESİNDE DELİL KAVRAMI VE KOVUŞTURMA SÜRECİNDE HÂKİMLERİN DELİL ALGISI

THE CONCEPT OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEDURE
AND EVIDENCE PERCEPTION
IN THE PROSECUTION PROCESS OF THE JUDGES

Ferhat KARABULUT*
Ersin KARAPAZARLIOĞLU**
Hamza TOSUN**

Özet: Ceza Muhakemesinde bir suçun gerçekten var olup olmadığını ortaya çıkararak tüm unsurları ile bütünleştirmek için delil, önemli bir kavramdır. Bu kavramın, hâkimlerin delilleri değerlendirme ve karar verme işlemlerine olan etkisini, süreci inceleyerek ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada toplam 20 hâkimle mülakat tekniği ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Ankara'da görev yapan hâkimlerin beşi Sulh Ceza Mahkemesi,¹ beşi Asliye Ceza Mahkemesi, altısı Ağır Ceza Mahkemesi, ikisi Çocuk Mahkemesi, biri Trafik Mahkemesi, biri de İnfaz hâkiminden oluşmuştur.

Mülakatta sorular iki ana gruba ayrılmıştır; iddianamenin kabulü evresi ve yargılama evresi olmak üzere, birinci bölümde; soruşturma evresinde hazırlanan iddianameler ve delil toplanması; iddianamenin incelenmesi için yasa tarafından verilen azami 15 günlük süre; soruşturma evresinde elde edilen delillerin hukuka uygunluğu soruları sorulmuş, ikinci evrede ise; delil serbestisi ilkesi; delillerin sınıflandırılması; sanık ile delil arasındaki ilişkinin kurulması; yargılama evresinde delillerin değerlendirilmesi için adli bilimler

* İçişleri Bakanlığı KİHBİ Dairesi Başkanlığı

** Yrd. Doç. Dr., Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi

1 Sulh Ceza Mahkemeleri 18.06.2014 tarih ve 6545 sayılı kanun ile kaldırılmış, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'da yapılan değişikliklerle "sulh ceza hâkimliği" kurulmuştur. Çalışma yapıldığı dönemde kurulu bulunan Sulh Ceza Mahkemesi hâkimleri ile yapıldığından bugünkü anlamda sulh ceza hâkimleri ile mülakat yapılmamıştır. Kaldırılan Sulh Ceza Mahkemesi hâkimlerinin, yeni teşkil edilen ve soruşturma evresinde görev alan sulh ceza hâkimlerinin görevlerini kısmen yapmaları nedeniyle bu durumun bir eksiklik oluşturmayacağı değerlendirilmektedir.

ile teknolojik imkânlardan yararlanma; delillerin muhafazası, takip ve temin edilmesi; bilirkişi seçimi; 18 yaş ve altındaki suçta sürüklenen çocuklar, mağdur ve tanıkların dinlenmesi; yargılama süreleri; ceza yargılamasında yüzyüzelik ilkesi; savunmanın delil bulup kullanması ve şüpheden sanık yararlanır ilkesi soruları sorulmuştur.

Gruplandırılan sorulara verilen cevaplar ışığında, mahkemeye sunulan dava dosyasının yeterli dilele sahip olması gerektiği, savcılık ve mahkemelerin uzmanlaşması gerektiği, ekspertiz ve bilirkişi raporu veren kişi ve kurumların teknik ve bilimsel kapasitelerinin artırılması gerektiği, yargılama süreci içerisindeki sürelerin yeterli olduğu ve soruşturma ve kovuşturma evrelerinin birbirini tamamlayan unsurlar olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ceza Muhakemesi, Delil, Soruşturma, Yargılama, Suç

Abstract: Evidence is an important concept/term in the criminal procedure to incorporate all elements in a case to reveal whether there is a crime. In this study, twenty judges have been interviewed in order to understand the impact of this concept on judges' evidence assessments and their decisions-making processes. Judges participated to the study were working in various courts in Ankara such as Criminal Peace Court (five judges), Criminal Court (five judges), Severe Criminal Court (six judges), Juvenile Court (two judges), Traffic Court (one judge) and one execution judge.

The interview questions are divided into two main groups: the acceptance stage of indictment and the trial stage. In the first part, judges were asked questions about the evidence collection and indictments prepared at the investigation stage; maximum of 15-day period given by the law for examining the indictment; relevance of evidence obtained at the investigation stage. In the second part, the questions were about principle of circumstantial evidence; classifying evidence; establishing relationship between accused and evidence; benefitting from forensic science and technological opportunities to evaluate evidence at trial stage; obtaining, tracking and protecting of evidence; selecting experts; hearing juveniles, victims and witnesses who were 18 years old and under; judicial process; face-to-face principle in criminal trial; finding and using evidence by defense and the benefit of the doubt principle.

In the light of the responses, this study has emphasized that the court case file should be presented with sufficient evidence, that prosecution and the courts should specialize in their fields, that the technical and scientific capacities of people and institutions which give expertise and expert reports have to be increased, that the length of time within the trial process is sufficient, and that investigation and prosecution stages complement one another.

Keywords: Criminal Procedure Evidence, Investigation, Judgment, Offence

GİRİŞ

Ceza muhakemesi hukuku, hukuk sistemimizde suç olarak tanımlanmış ve karşılığında da bir cezanın belirlendiği fiillerin işlenmesi durumunda, soruşturmanın ve yargılamanın nasıl gerçekleştirileceğini düzenleyen hukuk dalıdır. Ceza muhakemesinde amaç; meydana gelen somut olayla ilgili maddî gerçeğe ulaşmak ve hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde olayın delillerle ispat edilmesini sağlamaktır.² Kovuşturma evresinde delil, meydana gelen somut olayın ispatlanması ve hâkimin kanaati için gerekli olan ispat vasıtasıdır.

Ceza muhakemesinde, meydana gelen bir olayla ilgili yapılan inceleme ve sonucunda yapılan muhakemede en önemli amaç, fiilin Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre suç olup olmadığının tespiti ile kim veya kimler tarafından gerçekleştirildiğinin ispatını sağlayacak delillere ulaşmak ve bu deliller ışığında karara ulaşmaktır. Bu nedenle suç olarak tanımlanan fiille ilgili olarak elde edilen delillerin de itiraz mahal vermeyecek şekilde bir takım özelliklerinin de olması bir gerekliliktir.

Bu çerçevede, makalede öncelikle ceza muhakemesi ele alınacak daha sonra da ceza muhakemesinde delil serbestisi ilkesi ve delil kavramı ile muhakeme evresinde hâkimlerin iddianamenin kabulü ile karar evresine kadar geçen süreçte delil kavramına yaklaşımları ve delil elde ederken yaşadıkları sıkıntılar ele alınacaktır. Son olarak ceza muhakemesinin daha etkin gerçekleştirilebilmesi için çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

1. CEZA MUHAKEMESİ

Hukuk, kişilerle kişiler veya kişilerle toplumsal kurumlar arasındaki ilişkileri düzenleyen ve yaptırım içeren kuralların ne olduğunun ve ne olması gerektiğini, olan ve olması gereken hukuk kurallarının niteliği, iktisadi, felsefi ve sosyolojik temellerini inceleyen bilim dalıdır.³ Başka bir ifadeyle, toplum halinde yaşayan insanların barış içeri-

² Parlar Ali/Hatipoğlu Muzaffer/Yüksel Erol Güngör, Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller Çapraz Sorgu ve İspat, Yayın Matbaası, Ankara, 2008, ss.1,

³ Vahit Bıçak, Suç Muhakemesi Hukuku Genişletilmiş 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s.71

sinde yaşamalarını sağlayan hukuki normların bilimidir.⁴ Bu çerçevede hukuk, insanların canına, malına, namusuna, şerefine ve hürriyetine karşı yapılacak tecavüzleri men ederek bu kıymetleri teminat altına almaya çalışır. Bireyin fütursuzca sergilediği ihtirasını ve iradesini frenleyerek, medeni bir düzen meydana getirir. Bu hukukî düzen devleti de bağlayacağından keyfî ve müstebit (zorba) bir iktidarın müdahalesinden korunmuş olarak makul ve mesut bir yaşama imkânı elde edilir.⁵

Ceza Muhakemesi Hukuku, Muhakeme Hukukunun bir dalıdır. Muhakeme Hukuku muhakemeyi düzenleyen hukukî normların bütünüdür.⁶ Muhakeme ise taraflar arasındaki hukuki bir antlaşmazlığı çözmeye yönelik olarak ihtilafın özünü, ana problemi ortaya net ve doğru bir şekilde koyarak, uygulanacak objektif hukuk kurallarını tespit etmek suretiyle, somut olaydaki unsurların hukuk normlarına uyup uymadığının saptanması faaliyetidir.⁷

Ceza Muhakemesi Hukuku'nun bir hukuk dalı olarak kabul edilişi oldukça yenidir. Zira önceleri sadece ceza muhakemesinde uygulanacak kuralları ve formaliteleri, başka bir ifadeyle, usulü gösteren kanunun şerh ve izahı şeklinde öğretilmesi nedeniyle "Usul-ü Muhakemat-ı Cezaiye" veya "Ceza Muhakemeleri Usulü" olarak adlandırılmıştır. Ceza Muhakemesi sahasında normların ve kurumların ahenkli bir şekilde bir sisteme bağlanması cihetine, Suç Hukuku demegi tercih ettiğimiz dar manadaki Ceza Hukukunda olduğu nispette gidilmemiş, kanunların aynı derecede çıkarılmamış olmasına rağmen, Ceza Muhakemeleri Usulü'nde de bir hukuklaşma olmuştur. Zira "Usul" den "Hukuk" a geçiş bilim tarihinde de pek eski değildir. Ceza Muhakemesi Hukuku tabiri ilk defa Almanya'da 1879 tarihinde kullanılmıştır.⁸

Türk Ceza Hukukunun tarihi gelişimine bakıldığında ise genel olarak İslamiyet öncesi, İslamiyet sonrası, Tanzimat sonrası ve Cumhuriyet Dönemi olarak dört ana başlık altında tasnif edildiğini görü-

⁴ Nurullah Kunter, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 7. Bası, Kazancı Matbaası, İstanbul, 1981, ss. 3

⁵ Sabri Şakir Ansay, Hukuk Bilimine Başlangıç (Yedinci Baskı), Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1958, s.1, <http://auhf.ankara.edu.tr/kitaplar/diger-eserler/sabrisakir-ansay-hukuk-bilimine-baslangic/> (09.04.2014)

⁶ Nurullah Kunter, a.g.e.,s.5

⁷ Vahit Bıçak, a.g.e.,s.70

⁸ Nurullah Kunter, a.g.e.,s.4

rüz.⁹¹⁰ Ceza Muhakemesi alanında ilk kanun 1879 tarihinde yürürlüğe giren “ Usul-ü Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu” dur.¹¹ Cumhuriyet döneminde ise 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nu 04.04.1929 tarihinde kabul edilmiş ve 20.08.1929 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹²¹³ Son olarak 04.12.2004 tarihinde kabul edilip 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu sair zamanlarda yapılan değişikliklerle birlikte halen uygulanmaktadır.

2. CEZA MUHAKEMESİNDE DELİL SERBESTİSİ VE DELİL KAVRAMI

2.1. Delil Serbestisi ve Hukuka Uygunluk

Cumhuriyet savcısına veya kolluğa intikal eden bir olayda, Cumhuriyet savcısı tarafından öncelikle olayın konusunun suç teşkil edip etmediğine karar verilebilmesi için, araştırmalar neticesinde elde edilen delillerle eylemin suç oluşturduğuna dair kanaat edinilmesi gerekmektedir (CMK m.170/2). Suçun varlığına dair kanaat edilmesi durumunda iddianame hazırlanarak mahkemeye sunulmakta ve mahkemece iddianamenin kabulü halinde kovuşturma evresine geçilmektedir.

Ancak yargılamanın gerçekleşmesi için öncelikle ceza kanunlarımızda suç olarak tanımlanan bir eylemin gerçekleşmesi ve ceza adalet sisteminin bu eylemden haberdar olması gerekmektedir. Doğal olarak yargılama somut olay gerçekleştikten sonra yapıldığından, ceza muhakemesinde, meydana gelen olayın soruşturma ve kovuşturma evresinde elde edilen deliller vasıtasıyla tekrar canlandırılarak hâkimin karar vermesi sağlanmaya çalışılmaktadır.¹⁴ Bireyler işleyeceği suçun delillerini mahkemenin kullanması için hazırlamadığı gibi aksine mevcut delilleri yok etmeye çalışacaklarından, ceza muhakemesinde delillerin sınırlandırılması, meydana gelen somut olayın ispatını zora

⁹ Vahit Bıçak, a.g.e.,ss.80-87

¹⁰ Timur Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, ss. 86-98

¹¹ Nurullah Kunter, a.g.e.,s.8

¹² Nurullah Kunter, a.g.e.,s.8

¹³ Vahit Bıçak, a.g.e.,ss.83

¹⁴ Nur Centel/Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku (10. Bası) İstanbul, 2013 ss.204

sokacak ve adaletin tecelli etmesine mani olarak sistemi işlemez hale getirecektir. Bu sebeple, ceza muhakemesinde meydana gelen olayın her türlü delil ile ispat edilebilmesine olanak tanınması zorunluluktur. Olay geçmişte meydana geldiğinden ispata yarayan delillerin kullanılmasında sınırlamayı ortadan kaldırmak ve adaletin yerine getirilmesini kolaylaştırmak maksadıyla, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun da hâkimin takdir yetkisini düzenleyen 217/2'nci maddesi "*Yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir*" şeklinde düzenlenmiştir.¹⁵ Aynı hususta Toroslu ve Feyzioğlu ise ceza muhakemesi sırasında ispat edilecek olayın muhakemeden önce gerçekleşmiş olması, olayların ortaya çıkış zamanı ve şartlarının önceden bilinmemesi gibi nedenlerle ceza muhakemesinde "delil serbestisi" ilkesinin benimsendiğini belirtmektedir.¹⁶ Delil serbestisi ilkesine göre "(1) her şey kanıt olabilir, (2) ilgililer kanıt ileri sürebilir, (3) yargıç kendiliğinden kanıt araştırabilir, (4) kanıt ileri sürmede zaman sınırlaması yoktur, (5) ispat külfeti sanığa yüklenemez, (6) kanıt belirlemede yargıcı bağlayan üstün kanıt yoktur".¹⁷ Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşarak adaleti sağlamak amaçlandığından, meydana gelen somut olayın ispatına yarayan her türlü vasıta delil olabilir ve hâkim bu vasıtalarından hangisini kabul edeceği hususunda takdir yetkisine sahiptir.

Yargıtay 11.Ceza Dairesi 05.02.2013 gün ve Esas No:2012/11-1086, Karar No: 2013/40 sayılı kararında Turhal Sulh Ceza Mahkemesinin "Bedelsiz Senedi Kullanma" olayı ile ilgili delil serbestisi ilkesinden hareketle "... Ceza muhakemesinde delil serbestîsi bulunmakta olup, hukuka uygun olmak kaydıyla her türlü delil hangi aşamada sunulmuş olursa olsun değerlendirilebilir... Turhal Sulh Ceza Mahkemesinin 20.09.2011 gün ve 342-634 sayılı direnme hükmünün bozulması" yönünde karar vermiştir.¹⁸ Yargıtay 4.Ceza Dairesi 30.11.2011 gün ve Esas No: 2011/2606 Karar No: 2011/22901 sayılı kararında

"...şüphelinin müşteki tarafından ibraz edilen mesaj kayıtlarını kabul etmemesi, mesaj kayıtlarının bu kapsamda usulüne uygun delil

¹⁵ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e.,201

¹⁶ Nevzat Toroslu/ Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku (11. Bası) Ankara, 2013, s.173

¹⁷ İsmail Ercan, Ceza Muhakemesi Hukuku (6. Bası), İstanbul, 2013, ss.117

¹⁸ Y.11.CD 05.02.2013 2012/11-1086 E., 2013/40 K., <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>, (17.11.2014)

ve yazılı delil başlangıcı sayılamayacak olması ve müşteki tarafından yazılı bir belge ibraz edilememesi gerekçeleriyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ise de... mevcut delillerin kamu davası açılmasını gerektirir nitelikte bulunduğu ve bu delillerin mahkemesince değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeksizin, itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir.”

denilerek soruşturma ve kovuşturma evresinde maddi gerçeğe ulaşmak için ispat vasıtası olabilecek tüm delillerin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁹

Ceza Muhakemesinde delil serbestisi ilkesi suç nedeniyle bozulmuş dengenin yeniden tesis edilmesi için gerekli bir koşuldur. Ancak hukuk sistemimiz delil serbestisi ilkesini benimsemiş olmakla beraber, ceza adalet sisteminin her evresinde elde edilen delillerin hukuka uygunluğunu da denetlemektedir. İlk denetim haber alınan fiilin suç olarak tanımlanıp tanımlanmadığının kontrolüdür. İkinci olarak olay suç teşkil ediyorsa, mahkemeye sunulmak üzere hazırlanan iddianamede somut olayın ispatına yarayacak her türlü delilin toplanması ve bu delillerin hukuka uygunluğunun kontrolüdür. Bu evrede elde edilen delillerden, suçun oluşmadığına dair kanaat edinilmesi durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından takipsizlik kararı verilerek dava açılmayacaktır. İddianamenin mahkeme tarafından kabulü evresinde üçüncü bir kontrol, davayı kabul edecek hâkim tarafından yapılmakta ve iddianamede sunulan delillerin hem elde edilişleri bakımından hem de somut olayın ispatı için hâkim üzerinde yeterli kanaat oluşturup oluşturmadığının kontrolüdür ki, bu evrede yetersiz görülen iddianamenin iadesi söz konusu olacaktır. Yargılama evresinde, iddia makamının sunduğu, hâkim tarafından elde edilen ve savunma makamı tarafından ileri sürülen deliller ile yargılama gerçekleştirilmekte ve her evrede hukukun suç saydığı eylem, deliller vasıtasıyla ispat edilmeye çalışılmaktadır. Bir diğer mekanizma ise temyiz evresidir. Bu evrede soruşturma ve kovuşturma sırasında elde edilen deliller ve buna dayanılarak verilen hükmün denetlenmesi yapılmaktadır. Nitekim Yargıtay 1.Ceza Dairesi 04.03.2013 gün ve Esas No:2008/10538, Karar No: 2013/1636 sayılı kararı,

¹⁹ Y.4.CD 30.11.2011 2011/2606 E., 2011/22901 K., <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>, (17.06.2015)

*"isimleri bulunan doktorlar ...tanık olarak beyanları alındıktan sonra, mağdur ...'deki yaralanmanın ateşli silah ile oluşup oluşmadığının kuşku-ya yer vermeyecek şekilde saptanması amacıyla dosyanın tüm tedavi evrakı ve raporlar ile birlikte Adli Tıp Kurumuna gönderilerek Adli Tıp Genel Kurulu'ndan rapor alınması ve sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden, dosya içerisinde bulunan geçici ve kesin raporlarla çelişen ve yetersiz gerekçe içeren Adli Tıp Kurumu 2. İhtisas Kurulu raporuna dayanılarak eksik soruşturma sonucu ... CMUK.nun 321. maddesi uyarınca tebliğnamedeki düşünce gibi BOZULMASINA."*²⁰

soruşturmanın eksiksiz olması gerekliliğine örnek teşkil ederken, Yargıtay 6.Ceza Dairesi 14.05.2014 gün ve Esas No:2014/6680, Karar No: 2014/9892 sayılı kararında ise,

*"yağma suçundan şüpheli ... hakkında ... emniyette ve Cumhuriyet Başsavcılığında alınan ifadelerinde psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulmadığı, ifadelerin görüntü ve ses içeriklerinin kaydedilmediği, suça konu 3 Türk lirası paranın sanık hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması bakımından iade edilip edilmediğinin araştırılmadığından bahisle iddianamenin iadesine karar verilmiş ise de, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170. maddesinde, iddianamede bulunması gereken hususların neler olacağına gösterildiği, aynı Kanun'un 174/1. maddesinde ise iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin belirtildiği, 5271 sayılı Kanun'un 170/2. maddesinde yer alan "Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler." hükmü uyarınca Cumhuriyet savcısının dava açmasının zorunlu olduğu ve suçun hukuki nitelendirilmesinin de Cumhuriyet savcısına ait olduğu, bu durumda mahkemece, iddianamede gösterilen olaylarla ilgili olarak ibraz edilen deliller ve yargılama sırasında ibraz edilebilecek deliller birlikte değerlendirilerek yargılama sonucuna göre bir karar verilmesi gerekeceği... CMK'nın 309/4-a maddesi gereğince BOZULMASINA, müteakip işlemlerin anılan mahkeme tarafından yerine getirilmesine,"*²¹

yönelik kararı ile soruşturma ve kovuşturma evrelerinde uyulma-

²⁰ Y.1.CD. 04.03.2013, 2008/10538 E., 2013/1636 K., İçtihat Metni <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>, (26.06.2015)

²¹ Y.6. CD. 14.05.2014, 2014/6680 E., 2014/9892 K., İçtihat Metni <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>, (26.06.2015)

sı gereken kurallara ve yukarıda anlatılan denetim mekanizmalarına örnek teşkil etmektedir.

Hem Anayasa'nın 38/6'ncı maddesi "*Kanuna aykırı elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez*" hem de 12.1.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı HMUK 189/2 maddesi "*Hukuka aykırı olarak elde edilmiş olan deliller, mahkeme tarafından bir vakıanın ispatında dikkate alınamaz*", yine CMK m.206/2 maddesi "*a) Delil, kanuna aykırı olarak elde edilmişse, b) Delil ile ispat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa c) İstem, sadece davayı uzatmak amacıyla yapılmışsa*" reddolunacağını belirterek hukuksuz delillerle hüküm verilmesinin önünü kapatmaya çalışmıştır. Ayrıca dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da hukuka aykırı elde edilen delil vasıtasıyla elde edilen bulgular da hukuka aykırı olacağından değerlendirmeye alınmayacak olmasıdır.²²

2.2. Delil

Ceza muhakemesinin soruşturma ve kovuşturma evresinin en önemli faaliyeti, meydana gelen olayla ilgili delillerin elde edilmesidir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde "*İnsanı aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz, emare*" olarak tanımlanan delil kavramı,²³ Centel ve Zafer'e göre ise "*ceza uyumsuzluğunun konusu olan olayı temsil eden olayın mahkeme önünde canlandırılmasına yarayan araç*"tır.²⁴ Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelikte ise delil "*Meydana gelen bir suçun aydınlatılması ve suç sanıklarının tespitine yarayan her türlü ispat vasıtası*" olarak tanımlanmıştır.²⁵

Şenocak ise delili "*anlaşmazlık konusu olan bir fiilin, hukukî bir olayın veya hareketin, suç olup olmadığı konusunda hâkimin bir kanaate varmasını sağlayan ve usul hukukunun kullanılmasına izin verdiği her türlü ispat vası-*

²² Uzunkaya Esra, "Yargı Kararları Işığında Türk Ceza Yargılaması Hukukunda Delil Sistemi ve Değeri", İnsanihukuk.com (2013), <http://www.insanihukuk.com> (15.04.2013)

²³ Tdk.gov.tr,(2013), <http://www.tdk.gov.tr> (18.11.2013)

²⁴ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e.,201

²⁵ icisleri.gov.tr, Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik, http://www.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/ [www.icisleri/mevzuat/mevzuat_strateji_.pdf](http://www.icisleri.gov.tr/mevzuat/mevzuat_strateji_.pdf),İçişleri Bakanlığı'nın 17/02/1983 (24.03.2014)

tası” olarak tanımlamıştır.²⁶ Görüleceği üzere delil kavramı kaynaklarda farklı farklı tanımlanmaktadır. Polisin Adli **Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelikte** yapılan tanımlamanın bu çalışmada listelenmiş olan diğer tanımlara göre daha kapsayıcı olduğu değerlendirilmektedir.

Meydana gelen olayın soruşturma ve kovuşturma evresinin sağlıklı olması, olayla ilgili elde edilen delillerin maddî gerçeği ispat gücü ile doğru orantılıdır. Soruşturma evresinin en önemli faaliyeti, olayla ilgili toplanan delillerin araştırılıp ortaya çıkarılması ve elde edilen bu delillerin muhafazasıdır.²⁷ Kural olarak deliller soruşturma evresinde araştırılır ve kovuşturma evresinde değerlendirilir.^{28,29}

2.2.1.Delil Özellikleri

Ceza Muhakemesinde, ispat vasıtası olan delillerin bazı özelliklerinin olması diğer bir ifadeyle meydana gelen somut olayın bir parçası olması ve olayı yansıtmaması gerekmektedir.³⁰ Delillerde bu özelliklerin bulunmaması durumunda, delil olarak değerlendirilmesi mümkün olmadığı gibi, elde edilmiş mevzuata uygun hareket edilmediği takdirde de delil yasakları devreye girmektedir. Deliller, ceza uyumsuzluğunu oluşturan olayın bir parçasını ispat edebilecek nitelikte ve elde edilebilir olmalıdır. CMK m.217/1 de belirtildiği gibi ulaşılamayacak ve dolayısıyla mahkemeye sunulamayacak durumda olmamalı, mahkemede tartışılabilir olmalıdır. Deliller hukuka uygun yollardan elde edilmiş olmalıdır. Zira CMK m.217/2 kişiye yüklenen suçun hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş delillerle ispat edilebileceğini belirterek, bunun aksi durumda olanların hâkimin vicdani kanaatine ve hükme esas olamayacağını esasa bağlamıştır. Sağlam ve güvenilir olmalı, sonradan uydurulmuş veya tahrif edilmiş olmamalıdır. Müş-

²⁶ Şenocak, Cengiz, Maddi Suç Delilleri ve Ateşli Silahlar 3. Baskı, Ankara, 1997, s.27.

²⁷ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e.,201

²⁸ Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku 1. Bası, Hakan Karakehya (Ed) T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2931, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1887 (ISBN 978-975-06-1594-8), Eskişehir, 2013, s. 63, Anadolu.edu.tr (2013), <http://www.eogrenme.anadolu.edu.tr> (19.11.2013)

²⁹ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e.,201

³⁰ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e.,204

tereklik sağlanarak tarafların kişisel bilgisi kapsamında çıkarılmalı, yani tarafların delilden haberleri olmalı ve duruşma esnasında tartışmaya açılabilirdir. Başka bir ifadeyle yargılama evresinde taraflar bir diğerinin ileri sürdüğü delilleri tartışabilirdir. Ayrıca, delil olabilecek nesnelere herkes tarafından kabul edilebilecek, akılcı ve bilim tarafından kabul edilebilir olmalıdır.³¹³²³³³⁴

Delillerin hukuka uygun elde edilmesi kuralı gereğince, yukarıda sayılan özelliklere ilâve olarak, meslek ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinme başlığı altında düzenlenen, CMK m.46 avukatlar veya stajyerleri veya yardımcıları hariç sır niteliğinde bilgilere sahip olan diğer meslek gruplarının bilgileri, ancak ilgilinin rızasının varlığı halinde delil olarak kullanılabilir. Aksi takdirde bu şahısların tanıklıktan çekinebileceklerini belirtmektedir. Ayrıca CMK m. 210/2 *“Tanıklıktan çekinebilecek olan kişi, duruşmada tanıklıktan çekindiğinde, önceki ifadesine ilişkin tutanak okunamaz”* ibaresiyle daha önce tanıklıktan çekinme hakkı olanların kendi rızasıyla vermiş oldukları beyanlarının, ilgilinin yargılanmasının herhangi bir evresinde çekinmek istemesi durumunda, daha önceki ifadesine ilişkin tutanakların delil olarak kullanılmayacağını hükme bağlamıştır. CMK m.148/3’de ise, yasak usullerle elde edilen ifadelerin, rıza ile verilmiş olsa dahi, delil olarak değerlendirilemeyeceğini hükme bağlamıştır. Sonradan verilen rızanın da geçersiz olduğu kabul edilmektedir. Öte yandan, yukarıda belirtildiği gibi CMK m.217/2 gereği ister soruşturma, isterse kovuşturma evresinde olsun toplanan deliller hukuka uygun elde edilmelidir.

Günümüz demokratik ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de ceza adaletinin temel ilkelerden birisi Anayasa’nın 38/4’üncü maddesinde yer alan *“suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz”* ilkesidir. Başka bir ifadeyle, Anayasa’da yer alan bu genel hükümden, Ceza Muhakemesi açısından anlaşılması gereken şey, yargılama sona erene ve kesin hüküm verilene kadar herkes masum-

³¹ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e.,202-203

³² Nevzat Toroslu/Metin Feyzioğlu, a.g.e., s.174-176

³³ Pervin Aksoy İpekçioğlu, *“Göz Altında Alınan İfadenin Önemi ve Delil Değeri”*, *AÜHF Dergisi*, Ankara, 2008,Cilt 57, Sayı 3, s.51-82 (15.04.2014)

³⁴ Süha Tanrıver, İnsan Hakları, Demokrasi ve Hukuk Devleti AİHS’de Adil Yargılanma Hakkı, Savunma Dokunulmazlığı ve Türkiye, Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, Ankara, 2012, C. 1, s. 72,

dur. Suçsuzluk karinesi ilkesi gereği, bireyin suçlu kabul edilmesi ve hakkında yaptırımların uygulanabilmesi için, akla ve mantığa uygun gerçeklere dayanarak, var olan tüm şüphelerin bertaraf edilip kesin hükümle mahkûm olması gerekir.³⁵ Maddi gerçeğe ulaşılarak kesin hüküm verilmesi ceza muhakemesinin ana hedefidir. Maddi gerçeğe ulaşılmaması hususunda Yargıtay kararları

“...Ceza Yargılamasının amacı hiç bir duraksamaya yer vermeden maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Bu araştırmada, yani gerçeğe ulaşmada mantık yolunun izlenmesi gerekir. Gerçek; akla uygun ve realist, olayın bütünü veya bir parçasını temsil eden kanıtlardan veya kanıtların bütün olarak değerlendirilmesinden ortaya çıkarılmalıdır. Yoksa birtakım varsayımlara dayanılarak sonuca ulaşılmaması, Ceza Yargılamasının amacına kesinlikle aykırıdır. Ceza Yargılamasında kuşkunun bulunduğu yerde, mahkûmiyet kararından söz edilemez...” demektedir.³⁶

Bu sebeple, iddia edilen suçun ispatı için vasıta olan deliller ceza muhakemesinin en önemli kavramları olarak karşımıza çıkar.³⁷ Bunun yanında ceza yargılamasında ispat yükü de iddiacıya aittir.³⁸ Bu bağlamda; ceza muhakemesinde soruşturma ve kovuşturma evresinde suçsuzluk karinesinin uygulanarak adil bir yargılama gerçekleştirilebilmesi için somut olayla ilgili elde edilen delillerin yukarıda saydığımız özelliklerinin olması gerekmektedir.

2.2.2. Delil Türleri

Ceza Muhakemesinde yargılama yapılabilmesi için ortada hukukun suç olarak tanımladığı bir eylemin meydana gelmesi gerekmektedir. Ceza adalet sisteminin aktörleri, meydana gelen bir olayı; ihbar, şikâyet, kolluğun veya Cumhuriyet Savcısının re’sen tespiti veya suç duyurusu gibi yöntemlerle öğrenmektedir. Mahkemenin somut olaya

³⁵ Metin Feyzioğlu, “Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, *AÜHF Dergisi*, Ankara, 1999, C.48, S 1-4, s.135-163, Auhf.ankara.edu.tr (2013) <http://www.auhf.anakara.edu.tr> (21.11.2013)

³⁶ YCK, 15.04.1993, 1993/6-79 E., 1993/108K., *Yargıtay Kararlar Dergisi*, Ekim 1993, Cilt:19, Sayı:10, s.1565

³⁷ Olgun Değirmenci, Ceza Muhakemesinde Sayısal (Dijital) Delil, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s.111

³⁸ İlhan Üzülmez, “Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları”, *TBB Dergisi*, Ankara, 2005, Sayı 58, Yıl 2005, s.41-72

ilişkin karar verebilmesi için olayın nasıl gerçekleştiğini bilmesi yani mahkeme önünde, soruşturma ve kovuşturma evresinde elde edilen deliller vasıtasıyla canlandırılması gerekmektedir.

Deliller hukuk literatüründe kendi aralarında kategorilere ayrılmaktadır. Çeşitli sınıflandırmalar olmakla birlikte, mahkemenin hükümle çözmesi gereken asıl olayı ispatlayan delillere doğrudan doğruya deliler, hakkında karar verilmesi gereken esas olaya bağlı olan yan olayları açıklayan deliler ise dolaylı veya belirti deliller olarak adlandırılır. Bunun yanında kaynağı kişi olan (*tanık, sanık ve bilirkişi*) ve kaynağı nesne (*belge ve belirti*) olan deliller olarak sınıflandırmak mümkündür.³⁹ İspat gücü bakımından deliler, doğrudan doğruya delil ve tamamlayıcıya ihtiyaç duyan ve duymayan delil olarak, elde edildiği kaynağa göre ise beyan delilleri, belge delilleri, nesne delilleri, iz delilleri ve vücut parçaları olarak tasniflenmektedir.⁴⁰ Başka bir ifadeyle beyan, belge-vesika ve belirti delilleri olarak sınıflandırılmaktadır.⁴¹⁴²⁴³⁴⁴

Meydana gelen somut olayla ilişkili olarak yapılan tanık, mağdur, müşteki ve şüphelilerin yetkili makamlar karşısında ve usulüne uygun olarak yaptığı açıklamalar beyan delilini oluşturur. Olayla ilişkisi olan bireylerin yapmış olduğu açıklamaların beyan delili olarak kabul edilebilmesi için kovuşturma evresinde mahkeme önünde yapılması veya soruşturma evresindeki açıklamaların mahkeme önünde tekrarlanmaları gerekir.⁴⁵⁴⁶⁴⁷ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 28.02.2012 tarih ve 2011/1-692 Esas 2012/ 60 sayılı “... kolluk görevlilerince alınan... tarihli ifadesinde, ... anlatımın diğer bölümleri ile benzer mahkeme huzurundaki

³⁹ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e.,204

⁴⁰ Vahit Bıçak, a.g.e.,430-436

⁴¹ Yasin Ataç/Ekrem Muş/Eyüp Aydoğdu/Ersin Karapazarlıoğlu, “Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Öğrencilerinin Delil Algısı” *Polis Bilimleri Dergisi*, Ankara, 2013, 15(3)

⁴² Gül Fatih, Ninhidrinin Sciff Bazı Oluşturma Özelliğinden Faydalanarak Parmak İzi Tayininde Kullanılması, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2014, ss. 4 <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1029/357059.pdf?sequence=1> (22.06.2015)

⁴³ Ersan Şen, “Ceza Yargılama Süreci”, *TBB Dergisi*, Ankara, 2011 (97), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-97-1113>, (15.04.2014)

⁴⁴ Nurullah Kunter, a.g.e., s.493

⁴⁵ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e.,205

⁴⁶ Nevzat Toroslu/Metin Feyzioğlu, a.g.e., s.178-198

⁴⁷ Yasin Ataç/Ekrem Muş/Eyüp Aydoğdu/Ersin Karapazarlıoğlu, a.g.e.

beyanında ise...şeklinde beyanda bulunmuştur.” kararında da görüldüğü üzere mahkemede yapılan açıklamalar ile usulüne uygun ve yetkili makamlarca alınan beyanlarında delil niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁸

Somut olay anında, olayın bire bir, belirli şekillerle bir nesne üzerine aktarılması halinde ise belge delilinden söz edilir.⁴⁹ Başka bir ifadeyle delil, olayı temsil eden, olay hakkında bilgi veren ve insan yapısı olan bir ispat vasıtasıdır.⁵⁰ Belge delillerinin neler olduğu konusunda literatürde bir birlik olmamakla birlikte, somut olayı birebir aktaran yazılı nitelikte, ses ve görüntü ile şekil tespit eden belgeler olmak üzere olmak üzere üçe ayırmak mümkündür.⁵²⁵³⁵⁴⁵⁵⁵⁶ 6100 sayılı Hukuk Mahkemeleri Kanunu madde 199’a göre ise belgeler “Uyuşmazlık konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları” olarak tanımlanmıştır.

Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 06.10.2011 tarih ve Esas No:2011/4970 Karar No: 2012/ 55530 sayılı kararında

“...Emniyet Müdürlüğü’nün ... kapalı ve mühürlü zarf içerisinde sanıkların kullandığı telefonlara ilişkin olarak mahkemece verilen iletişim tespit kararlarına dayanılarak düzenlenen iletişim tespit tutanakları ve buna ilişkin CD’lerin gönderildiğinin belirtildiği, iddianamede ve Cumhuriyet savcısının mütalaasında ise adli emanetin ... sırasında kayıtlı iletişim tespit çözüm tutanağı ve CD’lerin dosyada delil olarak saklanmasına karar verilmesinin talep olunduğu, ancak dosyada ... sayılı emanet makbuzu, iletişim tespit çözüm tutanağı ve CD’lerin bulunmadığı, tespiti yapılan görüşmelerin çözümlerinin ardı ardına sıralanarak düzenlendiği ... sayfadan ibaret bir tutanak bulunduğu görüldüğünden;

⁴⁸ YCK, 28.02.2012 ,:2011/1-692 E., 2012/60 K., Yargıtay Kararlar Dergisi, Aralık 2012,Cilt:38, Sayı:12, s. 2455-2472

⁴⁹ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e., s.249

⁵⁰ Nevzat Toroslu/Metin Feyzioğlu, a.g.e., s.198

⁵¹ İsmail Ercan, a.g.e., s.127

⁵² Yasin Ata /Ekrem Muş/Eyüp Aydoğdu/Ersin Karapazarlıoğlu, a.g.e.

⁵³ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e.,249

⁵⁴ Nevzat Toroslu/Metin Feyzioğlu, a.g.e., s.199

⁵⁵ İsmail Ercan, a.g.e., s.127-128

⁵⁶ Parlar Ali/Hatipoğlu Muzaffer/Yüksel Erol Güngör, a.g.e., s.417-420

a) ...iletişim tespit çözüm tutanağı ve CD'ler ile çözüm tutanaklarının denetime imkân verecek şekilde dosyaya konulması,

b) ... çözümünün yetkili bilirkişiler tarafından yapıp yapılmadığı, yapıldı ise buna ilişkin bilirkişi yemin tutanaklarını temin edilip iletişim çözüm tutanakları sanıklara okunarak diyecekleri sorulduktan sonra tüm deliller birlikte değerlendirilerek sanıkların hukuki durumları ayrı ayrı tartışılıp saptanması gerekirken eksik araştırma ile hüküm kurulması

... hükmün CMUK'nun 321. Maddesi gereğince bozulmasına..."⁵⁷

Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 22.04.2014 tarih ve Esas No:2013/15622 Karar No: 2014/8191 sayılı kararında.

...sanığa tutanakta yazılı eşyaların ne olduğu açıklanmadan savunma hakkının kısıtlanması... arama kararının denetime olanak verecek şekilde dosyaya getirilmeden eksik araştırma ile karar verilmesi,... hükmün 5320 sayılı yasanın 8/1. maddesi uyarınca yürürlükte bulunan 1412 sayılı CMUK nun 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA..."⁵⁸

Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 13.02.2014 tarih ve Esas No:2013/6794, Karar No: 2014/2239 sayılı kararında.

... sanıkların olaydaki fonksiyonlarına göre hukuki durumlarının tartışılması gerektiğinin gözetilmeden eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm verilmesi,... hükmün 5320 sayılı Yasanın 8/1.maddesi gereğince yürürlükte bulunan 1412 sayılı CMUK'nun 321.maddesi uyarınca BOZULMASINA,⁵⁹

yönelik olarak verilen kararlarda görüleceği üzere, delillerin hükmü verecek mahkeme huzurunda ortaya konulması, tartışılması ve irdelenmesi ve bir bütün halinde tüm delillerle birlikte değerlendirilerek hükme varılması adil yargılama ilkesinin temel gerekçelerindedir.⁶⁰

Belirti delili, bir olaydan geriye kalan ve somut olayı temsil edebilmesi içinde diğer delillerle desteklenmesi gereken tabii (doğal) ve

⁵⁷ Y.10. CD., 28.02.2012 2011/4970 E., 2012/55530 K., Yargıtay Kararlar Dergisi, Aralık 2012, Cilt:38, Sayı:12, s. 2517-2518

⁵⁸ Y.7. CD., 22.04.2014., 2013/15622 E., 2014/8191 K., <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>, (24.06.2015)

⁵⁹ Y.7.CD., 13.02.2014, 2013/6794 E., 2013/2239 K., <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>, (26.06.2015)

⁶⁰ Parlar Ali/Hatipoğlu Muzaffer/Yüksel Erol Güngör, a.g.e., s.421

sunı (yapay) izlerdir.⁶¹⁶²⁶³ Diğer bir ifadeyle keşif faaliyetine konu olan olaydan geriye kalan her türlü iz ve eserlerdir.⁶⁴ Belirtiler, ceza muhakemesinde soruşturma ve kovuşturma makamlarınca incelenebilecek ve maddi gerçeğin araştırılması ve ispatlanmasında yararlanılabilecek vasıtalar olmasından dolayı maddi deliller olarak da adlandırılmaktadır.⁶⁵ Bu kapsamda, somut olayla ilgili maddi delillerin neler olabileceği konusunda bir sınırlama olmamakla birlikte biyolojik, kimyasal, fiziksel ve iz delilleri olarak veya nesne, iz, vücut parçaları, koku, hayvansal ve bitkisel delil olarak sınıflandırılabilir.⁶⁶⁶⁷

Günümüzde bilgisayar, telefon, konum belirleme sistemleri, frekans tanıma sistemleri, kameralar, her türlü elektronik cihazlar, ağ sistemleri gibi elektronik cihaz ve sistemlerin insan yaşamına getirdiği kolaylıklar, bilişim sistemlerinin toplum hayatında daha fazla yer edinmesine ve olay yerinin fiziksel ortamdan sıyrılıp sanal alana doğru kaymasına, dolayısıyla da elektronik delil kavramın doğmasına neden olmuştur.⁶⁸⁶⁹ Elektronik ortamda yaratılan, değiştirilen, iletilen ya da saklanan verilerin, kayıtların ve belgelerin iddia edilen bir vakıanın ispatı için kullanılması veya kullanılmak istenmesi durumunda, elektronik delil söz konusu olmaktadır.⁷⁰ Bu çerçevede elektronik delil *“Herhangi cihaz, bilgisayar ya da bilgisayar sistemi ile oluşturulan, işlenen depolanan ya da iletilen ya da iletişim sistemi ile aktarılan, hüküm süreci ile ilgili olan verilerden (dijital formattaki veriden ya da analog cihaz çıktılarında) oluşur.”* şeklinde tanımlanmaktadır.⁷¹ Burada şu hususu belirtmekte yarar vardır. Elektronik cihazlar; analog cihazlar ve sayısal cihazlar

⁶¹ Nur Centel/Hamide Zafer, a.g.e.,252

⁶² Nevzat Toroslu/Metin Feyzioğlu, a.g.e., s.199

⁶³ Nurullah Kunter, a.g.e., s.492

⁶⁴ İsmail Ercan, a.g.e., s.128

⁶⁵ Parlar Ali/Hatipoğlu Muzaffer/Yüksel Erol Güngör, a.g.e., s.468

⁶⁶ Yasin Ataç/Ekrem Muş/Eyüp Aydoğdu/Ersin Karapazarlıoğlu, a.g.e.

⁶⁷ Vahit Bıçak, a.g.e., s.463-485

⁶⁸ Olgun Değirmenci, a.g.e., s.123-125

⁶⁹ Gürkan Özocak, “Ceza Muhakemesinde Elektronik Delillerin Tespiti ve Toplanması”, Tekin Memiş, Ahmet Koltuksuz, Mine Akkan (Eds), 2. Uluslar arası Bilişim Kurultayı Bildiriler Kitabı İzmir, 2011, ss. 110- 125http://2011.ubhk.org.tr/Upload_Files/FckFiles/file/bildiriler_kitabi.pdf (01.06.2015)

⁷⁰ Mustafa Göksu, Hukuk Yargılamasında Elektronik Delil, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2010, s.37, acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/26465/tez.pdf, (15.05.2015)

⁷¹ Olgun Değirmenci, a.g.e., s.126

olmak üzere ikiye ayrılmakta ve elektronik cihazlarda tutulan veya oluşturulan deliller elektronik delil olarak, sayısal cihazlarda tutulan veya oluşturulanlar sayısal deliller olarak isimlendirilmektedir⁷²

Delil türlerinin genel olarak beyan, belge ve belirti delilleri olarak sınıflandırıldığından bahsetmiştik. Elektronik ve sayısal deliller ise buldukları ortama, elde edilmiş şekillerine ve meydana gelen somut olayı ispat güçlerine göre değişim gösterebilmektedirler. Bu sebeple elektronik ve sayısal delilleri bazen belge, bazen de belirti delili olarak kabul edebiliriz. Bu deliller diğer delillere oranla dışarıdan müdahaleye açık olmaları nedeniyle, elektronik ve sayısal delillerin delil olarak kabul edilmeden önce sarıhlığı dikkatli bir biçimde araştırılmalı ve diğer delillerle desteklenmelidir.⁷³ Nitekim, Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 23.06.2008 tarihli 2007/6429 E., 2008/8326 K. İçtihat Metninde özetle;

“ ... banka nezdinde açılmış olan hesapta bulunan paranın davacının bilgisi ve izni dışında internet yolu ile yapılan işlemler sonucu... havale işleminin gişe işlemi olarak değil, internet ortamı üzerinden elektronik işlem olarak gerçekleştirildiği sabittir... ”

... taraf, havale işleminde kullanılan kişisel bilgilerinin 3. kişiler tarafından bankanın güvenliksiz internet sisteminden öğrenilmiş veya bankanın ilgili personelinin 3. kişilere haber sızdırmasından kaynaklanmış olabileceğini, davalı bankanın 3. kişilere karşı kendisini uyarmadığını, destek vermediğini, bilgilendirmediğini, ... ”

...davacının kullandığı ve özenle saklaması gereken sisteme giriş bilgilerinin hangi yoldan elde edilmiş bulunduğu hususları açıklığa kavuşturulduktan sonra tarafların sorumluluğunun sağlıklı bir şekilde tayin ve takdiri mümkün olacağından, öncelikle internet, bilgisayar, internet üzerinden yapılan işlemler ve güvenlik sistemleri, ... uyumsuzluğu aydınlatacak tüm unsurlar değerlendirilmeden, bu bağlamda tarafların hukuki sorumluluğu tayin ve takdir edilmeden eksik incelemeye, yetersiz bilirkişi raporuna dayalı olarak yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle davacı yararına bozulması gerekmiştir. ”⁷⁴

⁷² Olgun Değirmenci, a.g.e., s.127-128

⁷³ Olgun Değirmenci, a.g.e., s.130-135

⁷⁴ Y.11.HD., 23.06.2008, 2007/6429 E., 2008/8326 K <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet> (24.06.2015)

Diyerek elektronik ortamda yapılan işlemlerin güvensizliğine dikkat çekmekte ve bu tür delillerin en zayıf noktası olan sarih olup olamadığı ile dışarıdan müdahale yapılıp yapılmadığı, uyumsuzluğu ortaya çıkaracak olan tüm unsurlar ortaya çıkarılmadan ve yetersiz bilirkişi raporu ile karar verilmesine vurgu yapılarak kararın davacı yararına bozulmasına karar vermiştir. Bilirkişi incelemesi ile ilgili Yargıtay 10. Ceza Dairesi 17.12.2008 gün ve 2008/14165 E., 2008/18731 K. "...konusunda uzman bilirkişi raporu alınması gerektiğinin gözetilmemesi" hususu, diğer eksiklikler ile birlikte verilen kararın bozulması için gerekçelerden birisi olmuştur.⁷⁵

2.2.3. Delillerin Faydaları

Yargılama evresinde olayın nasıl gerçekleştiğinin anlaşılıp karar verilmesine yarayacak olan en önemli unsur, olayın ispatını sağlayacak olan delillerdir. Dolayısıyla deliller maddî gerçeğe ulaşılması için, **işlenmiş olan suçun** ispat edilmesini ve yargılamanın doğru, adil ve hızlı gerçekleşmesi ile savcı ve hâkimlerin suç ve suçlular arasındaki ilişkiyi doğru anlayıp karar vermelerine yardımcı olur. Vatandaşın devlete ve adalete olan güvenini arttırır. Suçu aydınlatarak yanlış kişilerin suçlanmasını önleyerek insan hak ve onurunu korur. Suçun işleniş şekli, zamanı, failin davranış tarzı, şüpheli, mağdur ve olay yeri hakkında bilgiler vererek aralarındaki ilişkinin kurulmasını sağlar. Suça karışan kişilerin rolünü belirler ve şahısların itirafta bulunmasına katkı sağlar. İnsan algılarında hata yapabildiğinden beyanları her zaman doğru olmayabilir, deliller bilimsel gerçeklere dayandığından insan hatasını ortadan kaldırmaya yardımcı olur. **işlenmiş olan diğer suçlar arasındaki benzerlikleri ortaya koyarak, faili meçhul kalmış seri işlenen suçların da aydınlatılmasına katkı sağlar. Kolluk birimlerine yönelik olası suç isnatlarını bertaraf eder.**⁷⁶⁷⁷⁷⁸⁷⁹

⁷⁵ Y.10.HD., 17.12.2008, 2008/14165 E.,2008/18731 K., <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet>, (24.06.2015)

⁷⁶ Bülent Bayraktar, "Mahkemelerde Delillerin Önemi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, 25, s.33-43, journals.manas.edu.kg (2013), <http://journals.manas.edu.kg> (21.11.2013)

⁷⁷ Canözgelguvenlik.com, "Olay Yeri Koruma" www.canozgelguvenlik.com.tr/wp-content/.../5.OLAYYERIKORUMA.do..., (23.04.2014)

⁷⁸ guvenlikvekariyer.blogspot.com.tr, "Olay Yeri İnceleme", <http://guvenlikvekariyer.blogspot.com.tr/2011/12/olay-yeri-inceleme.html>, (23.04.2014)

⁷⁹ [kilis.pol.tr](http://www.kilis.pol.tr), "Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü", <http://www.kilis.pol.tr>

3. YÖNTEM

Çalışmada, sosyal olayları, araştırmaya katılanların yaşadıkları ve buldukları çevre içerisinde inceleyerek anlamaya ve şahısların sahip olduğu deneyim ve tecrübelerden faydalanarak sistematik bir inceleme yapmaya olanak sağlayan nitel araştırma yöntemlerinden yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yapılandırılmamış görüşme, araştırmacının araştırma yapacağı konu hakkında bilgisinin az olduğu durumlarda katılımcıların bilgi, görüş ve düşüncelerine başvurduğu ve görüşülen kişilerin söylediklerine herhangi bir sınırlama getirilmeden, sadece sorulan sorularla yönlendirildiği araştırma yöntemidir. Yarı yapılandırılmış görüşmede ise sorulan sorular açık uçlu ve bir kılavuz takip edilerek görüşmeler icra edilir.⁸⁰

Halen suçla mücadele devletin çeşitli kurumları tarafından yürütülmekte olup, adli teşkilât bunlardan bir tanesidir. Adaletin hızlı, doğru ve etkili olarak yerine getirilebilmesi ve yargılama esnasında suçun aydınlatılabilmesi için delile ihtiyaç duyulmaktadır. Yargılama evresinde en önemli süjelerinden olan mahkemelerde hâkimlerin delil algısı da bu hususta önem arz etmektedir. Bu nedenle, araştırmada hâkimlerin delil algısında ve delil elde etmede yaşadıkları **sıkıntıların neler olduğunun tespit** edilmesi ve çözüm üretilmesine amaçlanmıştır.

Araştırmada öncelikle hâkimlerden pilot bir grup seçilmiş ve kendileri ile yapılandırılmamış mülakat tekniği ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde elde edilen bilgilerle yaşanan sorunların ana başlıkları tespit edilerek, sorunların gruplandırılması yapılarak toplam 20 hâkim ile yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Seçilen pilot grupla yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgulardan sorular iki ana gruba ayrılmıştır; iddianamenin kabulü evresi ve yargılama evresi olmak üzere: Birinci bölümde; soruşturma evresinde hazırlanan iddianameler ve delil toplanması; iddianamenin incelenmesi için yasa tarafından verilen 15 günlük süre; soruşturma evresinde elde edilen delillerin hukuka uygunluğu soruları sorulmuş.

kilis.pol.tr/Sayfalar/ birimlerimiz_olayyeri.aspx, (23.04.2014)

⁸⁰ Oğuzhan Ömer Demir, "Nitel Araştırma Yöntemleri", Kaan Böke (Ed), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri 3. Bası, Alfa Yayınları, Ankara, 2011, ss. 278-306

İkinci evrede ise; delil serbestisi ilkesi; delillerin sınıflandırılması; sanık ile delil arasındaki ilişkinin kurulması; yargılama evresinde delillerin değerlendirilmesi için adli bilimlerle teknolojik imkânlardan yararlanma; delillerin muhafazası, takip ve temin edilmesi; bilirkişi seçimi; 18 yaş ve altındaki suçta sürüklenen çocuklar, mağdur ve tanıkların dinlenmesi; yargılama süreleri; ceza yargılamasında yüzyüzelik ilkesi, savunmanın delil bulup kullanması ve şüpheden sanık yararlanır ilkesi soruları sorulmuş ve katılımcıların düşünceleri alınmıştır.

Araştırmaya katılan 20 hâkimin 13'ü erkek, 7'si kadındır. Hâkimlerin tamamı birinci sınıf hâkimdir. Görüşülen hâkimlerimizin beşi Sulh Ceza Mahkemesi, beşi Asliye Ceza Mahkemesi, altısı Ağır Ceza Mahkemesi, ikisi Çocuk Mahkemesi, biri Trafik Mahkemesi, biri de İnfaz hâkimidir.

Çalışma için, ulaşılabilirlik bakımından kolay olması nedeniyle Ankara ili seçilmiş olup, sonuçlar Ankara'daki durumu yansıtmaktadır. Ayrıca araştırmada temsil ve genellem kaygısı güdülmemiştir.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. İddianamenin Kabulü Evresi

4.1.1. Soruşturma Evresinde Hazırlanan İddianameler ve Delil Toplanması

Ankara adliyesinde hâkimler ile yapılan görüşmelerde, mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu yürürlükte iken, soruşturma evresinde şüpheliler hakkında lehte ve aleyhte delil toplanması hususuna dikkat edilmediği ve soruşturma dosyalarının eksik hazırlandığı yönünde genel kanaat olarak ortaya çıkmıştır. Ancak yeni 5271 Sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu ile bu hususun eskiye oranla çok daha iyi duruma geldiği, ancak, 5271 sayılı kanun çıkarılırken soruşturma dosyalarının davayı bir celsede bitirecek şekilde hazırlanması hedeflenmesine rağmen, uygulamanın maalesef istenilen seviyeye gelmediği belirtilmiştir.

Yapılan görüşmelerde, meydana gelen somut olayı ispata yarayacak tüm deliller elde edilerek, şüpheli ile deliller arasında bağ kurulmadan iddianamelerin hazırlandığı, bunun altında ise delil de-

ğerlendirmesinin mahkemeler tarafından yapılması ve bir an önce yargılamanın başlatılması düşüncesinin yattığı belirtilmektedir. Bu düşüncenin oluşmasında da hem Yargıtay hem de müfettişler tarafından savcılarının *kovuşturmaya gerek yoktur* kararlarına yönelik olumsuz eleştirilerinin yattığı söylenmektedir. Aksine olayla ilgili tüm deliller toplandıktan ve şüpheli ile delil arasındaki bağ kurulduktan sonra iddianamenin hazırlanması gerektiği, soruşturmanın ancak bu işlemler yapıldıktan sonra tekemmül edebileceği ve bu durumun iddianamele- rin eksik hazırlanmasına ve gereksiz olarak yargılama evresine geçil- mesine veya uzun yargılamaya sebep olduğu belirtilmektedir. Görü- şülen bir hâkim bu durumu şöyle özetlemiştir:

“ Aslında yeni CMK hazırlanırken niyet, soruşturma aşamasında her türlü delilin ikame edilmesi ve iddianame kabul edildikten sonra hâkimin yeni- den delil toplama ihtiyacı olmayacak şekilde davanın başlaması hedeflenmişti. Ancak, savcılığa yönelik “sen karar verme yargı karar versin” gibi olumsuz eleştiriler, savcılarımızın her olay için iddianame hazırlamasının ve yetersiz delille davaların açılmasının sebeplerinden birisi olmuştur. ”

Bir başka hâkim ise:

“Savcılarımızın iş yoğunluğu nedeniyle CMK 170/2 maddesindeki ye- terli şüphe kavramından hareketle meydana gelen somut olayla ilgili detaylı bir delil araştırması yapmadan iddianame hazırlama temayülleri var. Kolluğun hazırladığı fezleke ile yetiniliyor. Aksine kolluğa ne tür delillerin toplanacağı konusunda talimatları savcılarımızın vermesi gerekir. Kolluk ne getirir ise id- dianame onun üzerine bina ediliyor”.

demektedir. Başka bir hâkim ise, *“Olay, sanık ve deliller arasında bağ- lantı kurulmadan torba iddianameler hazırlanıyor. Bazen dosyalar nüfus kay- dı, sabıka kaydı ve iddianame dışında bir şey olamadan gönderiliyor”* cüm- lesiyle soruşturma dosyalarındaki eksikliklere dikkati çekmektedir. Bu durumun mahkemelerin delil toplama faaliyetiyle uğraşmasına ve yargılamanın da uzamasına neden olduğu belirtilmektedir.

Asıl sorunun delil toplamada değil de delillerin değerlendirilme- sinde olduğu ve etkin soruşturma yapılmamasından kaynaklandığı- nı düşünen hâkimlerimizden birisi bu durumu şöyle özetlemektedir *“Şüphelinin ifadesi alınmadan veya geçici raporla hazırlanan iddia- nameler var. Bunların önüne geçilmeli. Çok istisnai ve zorunlu şart-*

lar oluşmadığı takdirde eksik hazırlanan iddianameler mutlaka iade edilmeli.” diyerek iddianamenin kabulü için belli standartlar olması gerektiği üzerinde durmaktadırlar.

Diğer bir görüş ise başlangıçta soruşturma evresinde delil toplanırken lehte ve aleyhte delil ayırımı yapmanın doğru olmadığını, ilgisi olabilecek her türlü delilin toplanması ve lehte veya aleyhe ayırımının iddianame hazırlanırken yapılması gerektiği, ayrıca soruşturmanın kamu adına yapılması nedeniyle de böyle bir ayırım yapmaya gerek olmadığını yönündedir.

Soruşturma evresinde hazırlanan iddianamelerdeki eksikliklerle ilgili olarak görüşülen hâkimlerimizin çoğunluğunun ortak görüşü iddianamelerin eksik hazırlandığı, lehte delillerin toplanmasında sorunlar olduğu yönündedir. Bu eksikliklerin sebeplerini ise:

Özellikle büyük şehirlerde Cumhuriyet savcılarımızın ve onların yardımcısı pozisyonundaki kolluk birimlerinin üzerindeki iş yükünün fazlalığı,

Savcıların adliyelerdeki idarî faaliyetleri,

Savcılarımızın soruşturma evresinde aleyhte delilleri toplamadaki göstermiş oldukları hassasiyeti, lehte olan delilleri toplarken göstermemeleri,

Savcılarının ve onlara yardımcı olarak çalışan kolluk birimlerinin çalışma alışkanlıkları,

Soruşturmayı yapanın eğitim ve tecrübe eksikliği,

Savcılarımızdaki delil değerlendirilmesinin mahkemelere ait olduğu düşüncesi,

Bir an önce yargılamanın başlatılması düşüncesi,

Meydana gelen somut olayda delil elde konusunda yaşanan sıkıntılar olarak sıralamaktadırlar.

İddianamelerdeki eksikliklerin giderilmesi ile ilgili olarak görüşülen hâkimlerin önerileri şöyledir:

Yasadışı uyuşturucu ticareti, cinayet, mali suçlar, cinsel suçlar, vb. birçok suç için ortak bir prosedür belirlenerek, bu tip olaylarda, Cumhuriyet savcılığının ve kolluğun mutlaka toplaması gereken deliller belirlenmeli ve delil toplanmasında standart geliştirilmelidir,

Özellik arz eden suçlarla mücadelede etkinliği artırmak için uzmanlaşmış savcıların yetiştirilmesi ve bu davalara onların bakmasının soruşturmanın daha sağlıklı olmasına ve nihayetinde de daha etkili yargılama yapılmasına katkı sağlayacaktır,

Ön soruşturma müessesinin hukuk sistemimize dâhil edilmesi ve bu soruşturma neticesinde hâkim tarafından dava açılmasına gerek olmadığı yönünde kanaat olduğu takdirde, iddianamenin reddine karar verilebilmesi için düzenleme yapılması gerekmektedir,

Denetimi adli makamlarda olmak üzere, kolluk birçok araştırma ve delil toplama faaliyetini kendi başına yapabilmeli ve bunun için yetkilendirilmeli, bu sayede de savcılık makamının iş yükü hafifletilmelidir,

Adliyelerdeki idari faaliyetlerin konusunda yetişmiş uzman personele devredilerek savcılar üzerindeki iş yükü hafifletilmelidir.

4.1.2. İddianamenin İncelenmesi İçin Yasa Tarafından Verilen 15 Günlük Süre

İddianamenin incelenmesi için yasa tarafından verilen 15 günlük sürenin normal şartlarda yeterli olduğu, ancak sanık, mağdur, tanık sayısı ile delil sayısının çok fazla olduğu dosyalar için kanun tarafından tanınan sürenin yeterli olmadığı ve bu tür davalar için tanınan sürenin arttırılması gerektiği yönünde genel bir kanaat hâkimdir.

4.1.3. Soruşturma Evresinde Elde Edilen Delillerin Hukuka Uygunluğu

Yapılan görüşmelerde delillerin hukuka uygun olup olmadığı yönündeki denetimin dosya üzerinden yapıldığı, hukuka uygun olarak elde edilmeyen delile rastlanması durumunda gerekli işlemlerin mutlaka yapıldığı ve bu tür delillerin yargılama evresinde kullanılmaması gerektiği yönünde genel bir kanaat olduğu ortaya çıkmıştır. Görüşülen hâkimler yapılan düzenlemelerle son zamanlarda kendilerine gelen dosyalarda bu tür durumlarla pek karşılaşmadıklarını, ayrıca Cumhuriyet savcılıklarında ve kolluk birimlerinde bu hassasiyetin oluştuğunu belirtmişlerdir. Ancak hukuka aykırı delillerin daha ziyade vatandaşlar tarafından elde edilmeye çalışıldığı yönünde ka-

naat belirtmişlerdir. Delillerin hukuka uygun elde edilmediği konusunda diğer bir denetim şeklinin de savunma makamının iddiaları sonucu yapılan incelemeler olduğu beyan edilmiştir.

4.2. Yargılama Evresi

4.2.1. Delil Serbestisi İlkesi

Görüşme yapılan hâkimlerin tamamı ceza davalarında meydana gelen somut olayın ispatına yarayacak her türlü delilin ispat vasıtası olarak kullanılabilceği, zira her dosyanın kendine özgü şartları olduğu ve dava olaydan sonra görülmeye başlandığından hâkimin kanaat edinebilmesi için delillerin hiçbir şekilde sınırlandırılmayacağı yönünde kanaat beyan ettiği görülmüştür. Yargılamada temel amacın maddî gerçeğe ulaşmak olduğu ifade edilmiştir. Karar anına kadar delil sunulmasının veya araştırılmasının önünde bir engel olmamalıdır. Ancak, bir hâkim *“Hüküm vermeye yeterli delil elde edildiğinde yargılamayı gereksiz yere uzatmamak adına başka delilleri de araştırmaya gerek yoktur”* diyerek suçun elde edilen delillerle sübuta ermesi durumunda, yani hukuki yarar görülmeyen ve davanın sonucuna etki etmeyecek delillerle boğuşup davayı uzatmanın adaleti geciktirmekten başka bir işe yaramayacağını anlatmaya çalıştığı açıktır.

Meydana gelen olayın her türlü delille ispatı konusunda hâkimlerin hem fikir olduğu yukarıda belirtmiştik, ancak konuyla ilgili bir hâkim ise *“Dijital delilin tek başına maddî gerçeğe ulaşmada yeterli görülmemelidir. Mutlaka başka delillerle desteklenmesi gerekli, savunmayı sakatlıyor ve bir yönüyle eksik de bir delil”* diyerek dijital delile olan güvensizliğini beyan etmektedir. Dijital delille ilgili görüşülen hâkimlerin tamamı dijital delillerin güvensiz olması nedeniyle başka deliller ile desteklenmesinin gerekliliği yönünde kanaat beyan etmişlerdir.

4.2.2. Delillerin Sınıflandırılması

Delillerin sınıflandırmaya tabi tutulması ile ilgili görüşülen hâkimlerimiz, halen uygulamada böyle bir sınıflandırma yapılmadığını belirtmektedirler. Hâkimlerin çoğunluğunda delilleri meydana gelen suç ile sanık arasındaki bağlantıyı ispat etme gücüne göre sınıflandırma eğilimi olduğu söylenebilir. Katılımcılara göre güçlü delil, hâkimin olayla ilgili kararını vermesinde etkili olan delildir. Bir hâkim

“Önemli olanın bir delillin neden üstün tutulduğunun *kararda belirtilmesi ve diğerlerine göre neden daha fazla itibar edildiğinin açıklanmasıdır*”. Hâkimlerimizden bazıları ise delilleri sınıflandırmanın bir gereklilik olduğu, özellikle kapsamlı dosyalarda bu tür bir sınıflandırma yapmanın hâkimlerin işini kolaylaştıracağını ve bu işlemin de soruşturma evresinde yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bir kısım hâkim delillerin sınıflandırılmasına gerek olmadığı ve delillerde önemli olanın hâkimin takdirini etkilemesi olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

4.2.3. Sanık İle Delil Arasındaki İlişkinin Kurulması

Görüşülen hâkimlerimiz delil ile sanık arasındaki bağlantı kurulmasının yargılamanın en zor süreci olduğu ve bu evrenin savcılar ile hâkimlerin dosya üzerinde ayrıntılı olarak çalışmasını gerektiren bir husus olduğunu belirtmişlerdir. Zira sıradan gibi görünen şeylerin davanın sonucunu değiştirebileceğini ve hiçbir şeyin atlanmaması gerektiğini belirtmektedirler. Şayet delille sanık arasındaki ilişki kurulamıyor ise hükme gidilemeyeceğini de belirtmişlerdir. Bir hâkim *“Tamamen emek ve zaman harcamakla alakalı bir durum. Kanunla değil özevri ile halledilebilecek bir husus.”*sözü, delille sanık arasındaki ilişkinin kurulmasında hâkimlerimizin ne kadar hassas olduğunu göstermektedir. Başka bir hâkimin

“Delilden sanığa gidilebilmesi için elde edilen verilerin kesin olması şarttır. Aksi takdirde hâkimlerimizin belirttiği gibi karara gidilemez. Ancak delil toplamada yaşanan zorluklar ve özellikle birbiri arasında bağlantısı olan olaylar ile suç işlemeyi yaşam tarzı haline getirmiş kişilerin yakalanmasında ve adaletin yerine getirilmesinde kolaylık sağlamak amacıyla başka ülkelerde örnekleri görüldüğü gibi veri bankaları kurulabilir demektir.

Aynı konuda bir diğer hâkim ise *“DNA bankası kurulmalı artık bu bir gereklilik. Parmak izi, DNA, vb. kişinin kimliğini tespiti yarayan veriler mutlaka toplanmalı ve bunlar arşivlenmeli”* önerisini getirmektedir. Görüşülen hâkimlerin genel kanaati soruşturma evresinde delilden şüpheliye gidilebilmesi için olay yerinden elde edilenlerin, karşılaştırmasının yapılabilceği bir veri tabanı olması gerektiği ve bu hususun da kişilerin boş yere yargılanmasının önüne geçebilecek ve de adaletin yerine gelmesini hızlandıracak bir imkân olarak da değerlendirilmesi gerektiği yönündedir.

4.2.4. Yargılama Evresinde Delillerin Değerlendirilmesi İçin Adli Bilimler İle Teknolojik İmkânlardan Yararlanma

Somut olayda elde edilen delil ile sanık arasında ilişkinin doğru tespit edilebilmesi ve doğru değerlendirilmesi maksatlarıyla, görüşme yapılan hâkimlerin tamamı tarafından, adli bilimlerden ve teknolojik imkânlardan mutlaka yararlanıldığı müşahede edilmiştir. Bu tür olanaklardan yararlanılmasının mağdur, şüpheli veya sanık için faydaları olduğu gibi yargılama için de kolaylık ve güvenilirlik sağladığı iddia edilenin delille desteklenmesini sağlaması bakımından son derece de önemli olduğu görüşü hâkimdir. Ancak, katılımcılar özellikle adli tıp kurumundaki uzman personel yetersizliği ve kurumun iş yükünün mevcut personelle karşılanmasındaki yaşanan zorluklar nedeniyle adli tıp raporlarındaki gecikmelerden şikâyetçi olmuşlardır. Bu gecikmenin de yargılamanın uzamasına neden olduğu görüşü hâkimdir. Kolluk birimlerine bağlı kriminal dairelerde ise bu tür sıkıntıların pek yaşanmadığı belirtilmiştir. Bunun yanında halen sahip olduğumuz teknolojik imkânların neler olduğu ve bu alandaki gelişmeler hakkında hâkim ve savcılarımıza yönelik bilgilendirme seminerleri ile broşürlerin hazırlanmasının faydalı olacağı yönünde de görüş beyan etmişlerdir.

4.2.5. Delillerin Muhafazası, Takip Ve Temin Edilmesi

Delillerin muhafazasında personel yetersizliği ve yer konusunda bir takım sıkıntılar yaşanmakla birlikte, asıl sorunun delillerin temin ve takip edilmesinde yaşandığı, soruşturma evresinde elde edilemeyen delillerin kovuşturma evresinde elde edilmesinin pek mümkün olmadığı yönünde genel bir kanaat ortaya çıkmıştır. Özellikle bürokratik engeller sebebiyle, şahısların dinlenmek için mahkemeye getirilmesinde sorunlar yaşandığı, aradan geçen zamanın uzun olmasının kişilerin bildiklerini unutmalarına sebep olduğu belirtilmektedir. Ele geçirilen suç delillerinin vakit geçirilmeksizin incelemeye alınması gerektiği konusunda bir hâkim *“Bu tür malzemelerin teknik incelemesi vakit geçirilmeksizin yapılmalı, inceleme tamamlandıktan sonra emanete alınması gerekmektedir. Aksi takdirde emanette iken yaşanan arızalar nedeniyle işlenemez suç meydana gelmektedir”* sözü ile delilin özelliğini kaybettikten sonra bir anlam teşkil etmediğini ifade etmesi bakımından önemlidir. Dile getirilen bir diğer husus da adli emanete alınan araçlar konusunda yaşanan sıkıntılardır. Bu araçların sahibine çıkardığı maddi kül-

fet nedeniyle uygulamada yediemine teslim edilerek sorun aşılımaya çalışılmaktadır. Ancak bu hususta düzenleyici bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğu yapılan görüşmelerden ortaya çıkan bir sonuçtur.

4.2.6. Bilirkişi Seçimi

Bilirkişi seçimi adalet komisyonunca her yıl belirlenen liste üzerinden uzmanlık alanına göre yapılmakta ve uzmanlık alanı ile ilgili yetersizlik var ise gerekçesi belirtilmek koşulu ile liste dışından bilirkişi seçimi yapılabilmektedir. Büyük şehirlerde bilirkişi temin edilmesinde sorun yaşanmazken, küçük şehirlerde uzman yetersizliği nedeniyle bilirkişi tayininde zorluklar yaşandığı, bu nedenle de büyük şehirlerdeki uzmanlardan yararlanılmaya çalışıldığı, bu durumunda yargılamanın uzamasına sebep olduğu tespit edilmiştir.

Bilirkişi raporları ile ilgili olarak yaşanan en büyük sorunun ise hukuki bilgi eksikliği sebebiyle hâkimin istediği ile raporun alakasız olması ve yeniden raporlaştırma süreci yaşandığı, dolayısıyla davanın gereksiz yere uzadığı, bu nedenle de hâkimler tarafından bilirkişilerin istenilen bilgi konusunda yönlendirilmesi gerektiği, hâkimlerimizin güvenilir, rüştünü ispatlamış ve dürüstlüğüne inandıkları kişileri bilirkişi olarak atadıkları genel kanaat olarak ortaya çıkmıştır. Bir hâkim *"Bilirkişilerin uzmanlığının yeteri kadar denetlenebildiği bir durumda değiliz. Bilirkişilerin meslek odaları tarafından eğitilmesi ve yeterlilik testlerine tabi tutulmaları gerekir. Zira işinde ehil olmayanların vermiş olduğu raporlar, hâkimlerin yanılmasına ve yanlış kararlar vermesine sebep olabilir ve adalete olan güveni sarsacak bir durum ortaya çıkabilir"* sözleri dikkat çekicidir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre bilirkişi raporlarının bağımsız kişi ve kurumlarca hazırlanması gerektiği, bu durumun resmî kurumlara bağlı kişilerin tarafsızlıklarına gölge düşürdüğünü ve kişilerin tarafsız olduğunu ispatlamak gerektiği, bu algıyı yıkmak adına bağımsız rapor verebilecek kuruluşların teşkil edilmesinde fayda olduğu belirtilmiştir.

4.2.7. 18 Yaş ve Altındaki Suça Sürüklenen Çocuklar, Mağdur Ve Tanıkların Dinlenmesi

Suçta sürüklenen çocuklar, mağdur ve tanıkların dinlenmesi ile ilgili hâkimlerimiz genel olarak şunları söylemektedirler. Suça sürüklenen çocuğun dinlenmesi işlemi zorunlu ve avukatının huzurunda

yapılmaktadır. Psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı gibi uzmanların olması gerekmektedir. Mağdur ve tanıkların dinlenmesi için uygun ortam hazırlanmalı ve öyle dinlenmelidir. Mağdurun duruşma esnasında olumsuz etkilenmesi söz konusu ise dinlenmemesi gerekmektedir. Özellikle cinsel suçlara maruz kalmış çocuklarda bu durum daha da önemlidir. Mağdurun tekrar tekrar dinlenmesi onda onarılamaz yaralara neden olabilmektedir. Bir diğer husus da defalarca alınan sağlık raporlarının mağdur üzerinde yaratmış olduğu olumsuz durumdur. Mağdurların Çocuk İzleme Merkezi (ÇİM) lerinde dinlenmesi daha uygundur. Mağdur önce psikolojik olarak rahatlatılmalıdır. Bazen olumsuz durumlarda şahsın ilk ifadesi ile yetinmek gerekebilir. Bu nedenle ÇİM'ler daha da yaygınlaştırılmalı ve bu tür işlemler onun aracılığı ile yapılmalıdır. Mağdurlar küçük yaşta olmaları sebebiyle etki altında kalabiliyorlar. Bu nedenle olayın vahameti hakkında yeteri kadar bilgi aktarılmalı ve bu kişiler ondan sonra dinlenmelidir. Ayrıca etki altında kalabilecekleri durumlardan da tecrit edilmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde çok yanlış ifade verebilmektedirler. Bir hâkim " şüpheli görülen durumlarda olay biraz soğutulmalı ve ondan sonra ifade alınmalıdır" diyerek meselenin hassasiyetini dile getirmektedir.

4.2.8. Yargılama Süreleri

Görüşülen hâkimlerimizin tamamında gelişen ortak kanaat yargılama sürelerinin uzun olduğu yönündedir. Sürenin uzun olması ile ilgili olarak belirlenen sebepler ise;

Özellikle büyük şehirlerdeki iş yükü fazlalığı,

Etkin soruşturma yapılmaması ve delillerin eksik toplanması nedeniyle mahkemelerin delil toplamak için zaman harcaması,

Soruşturmayı yapan savcılık makamı ile yargılamayı yapan hâkimin tecrübesizliği,

Adliyelerde iş gücü yetersizliği,

Sanığın bulunamaması,

Özellikle personel yetersizliği ve iş yükü nedeniyle Adli Tıp Kurumu'ndan raporların geç gelmesi,

Yargı teşkilâtına bağlı bir adlî kolluğun olmaması,

Parmak izi dışında DNA gibi kişinin kimliğini tespitte yarayan veri tabanlarının bulunmaması nedeniyle özellikle savcı yardımcısı olarak görev yapan kolluğun delile ulaşmak için çok zaman harcaması ve bunun da soruşturma dosyasına yansımaları,

Bürokratik engeller olarak sıralanmıştır.

Bu sürelerin kısaltılması için yapılması gerekenler ise,

Yargı teşkilâtına doğrudan bağlı bir adlî kolluğun oluşturulması,

Savcı ve hâkimlerimizin göreve başlamadan önce bir süreliğine savcı ve hâkim yardımcısı olarak görevlendirilmesi ve bu sürede tecrübe kazandırılması,

Adliyelerde görev yapan personel sayısının ve bu personelin eğitiminin artırılması için tedbir alınması,

Adlî Tıp Kurumu'ndaki uzman personel sayısının artırılması,

Özellikle soruşturma evresinde kolluğun delilden sanığa ulaşmasında harcadığı zamanı kısaltması, bu sayede de delil toplamada etkinliğin artırılması amacıyla, DNA bankası gibi kişinin kimliğini tespitte yarayan veri tabanının oluşturulması önerilmektedir.

4.2.9. Ceza Yargılamasında Yüzyüzelik İlkesi

Görüşülen hâkimlerin tamamı yüzyüzelik ilkesinin adil yargılanma hakkının bir gereği olduğuna inanmaktadırlar. Hâkimlerimiz yargılama esnasında kişinin karşılarında olmasının kanaat edinmede sağladığı avantajdan yararlanmak için öncelikle sorgulayacakları kişileri mahkemede dinlemek istemektedirler. Duruşma esnasında mahkemeler gözlem yaparak almış oldukları notları, karar evresine gelindiğinde kullandıklarını beyan etmektedirler. Görüşülen hâkimlerimizin çoğunluğunda şahsın mahkemeye getirilmesinde sıkıntı yaşanacak ise SEGBİS (Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi) sistemi aracılığı ile dinlenmesi konusunda genel bir kanaat oluşmuştur. Ancak SEGBİS sisteminin mahkemede sorgulamanın yerini tutamayacağını belirtmekle beraber, ille de şahsı karşımda göreceğim diye ısrar etmenin de gereksiz olduğunu ve bu sistemin vatandaş açısından kolaylık getirdiğini beyan etmişlerdir.

Görüşülen hâkimlerimizden küçük bir kısım ise SEGBİS sisteminin sorgulanan kişinin tavırlarının gözlemlenmesinde etkili olmadığından taraftar olamadıklarını ve bunun yerine ifadeyi alacak olanın yine bir hâkim olması nedeniyle talimatlı ifadenin daha faydalı olduğu kanaatinde olduklarını beyan etmişlerdir. Bu hususta bir hâkim

“Yüzyüzelik vazgeçilmez ilke. Şahıslar mutlaka mahkemede ve tarafların huzurunda çapraz sorguya çekilmeli. Bir diğer imkânda SEGBİS sitemidir ve zorunluluk hallerinde kullanılmalıdır. Bu sistemin yüzyüzelik ilkesine aykırı olduğunu düşünüyorum. Çünkü şahsın doğru söyleyip söyleyemediğini buradan anlayamıyorum. Bu nedenle de talimatlı ifadeyi tercih ediyorum. Zira orada da ifadeyi alan bir hâkim”

diyerek ceza yargılamasında hâkimler maddî delillerde olduğu gibi, sanık, tanık ve diğer kişileri de vasıtasız olarak doğrudan görmeli, duymalı ve bizzat incelemeli, vicdani kanaatini oluşturmalı ve karara öyle varmalıdır düşüncesini savunmaktadırlar.

4.2.10. Savunmanın Delil Bulup Kullanması

Savunmanın delil bulup mahkemeye sunmasının vazgeçilemez bir hak olduğu, bunun karar verilene kadar yapılabileceği konusunda görüşülen tüm hâkimlerimiz hemfikirdir. Bunun aksinin olması kişinin savunma hakkının elinden alınmasıdır ki bu durum bir insan hakları ihlalidir. Bir hâkim “savunma makamı bazen zaman kazanmak, bazen de olumlu bir hava yakalayarak savunduğu şahsın lehine bir karar çıkarabilir miyim ümidiyle yargılamanın neticesini etkilemeyecek, içi boş deliller ileri sürebiliyor veya taktik uyguluyor” bu durumla karşılaşıldığında ileri sürülen delilleri yargılamanın neticesini etkilemeyecek ise kabul etmeme yönünde kanaat olduğu görülmüştür. Burada belirtilmesi gereken bir diğer husus da savunmanın hakkının zedelenmemesi adına avukatların delil toplaması ile ilgili önlerindeki bürokratik engellerin kaldırılması için yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğudur. Mevcut Avukatlık Kanunu’nda bu husus düzenlenmesine rağmen yetersiz kaldığı ve soruşturmanın selametini tehlikeye atmayacak şekilde yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

4.2.11. Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi

Görüşülen hâkimlerimizin tamamında yargılama evresinde şüpheden sanık yararlanır ilkesini bertaraf edecek ve şüpheyi ortadan kaldıracak şekilde mahkûmiyet için yeterli, kesin, inandırıcı, her türlü şüpheden uzak delil elde edilmesi ve hâkimin de bu şartlar oluştuğunda karar vermesi gerektiği yönünde ortak bir kanaat oluştuğu görülmüştür. Bu konuda bir hâkim “*suçu ispat etmek devletin görevidir, sayet bunu yapamıyorsanız şüpheden sanık yararlanır ilkesini kesinlikle devreye sokmak zorundasınız*” diyerek hüküm vermek için sanık hakkında hiçbir şüphenin kalmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ilke ile ilgili bir başka hâkim ise “*vebal altına girmek lazım*” diyerek hâkimin mahkûmiyet yönünde hüküm vermesi için yeterli delile ulaşamadığında veya kararın kesin ve yeterli kanıtlara dayandırılmadığı durumlarda bu ilkeden taviz verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Halen uygulamada kişinin suçu işlemediği anlaşıldığında veya mahkûmiyete yeterli, inandırıcı, kesin delil elde edilemediğinde beraat kararları uygulanmaktadır

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ceza muhakemesinin doğası gereği yargılama somut olaydan sonra gerçekleşeceğinden, yargılamayı gerçekleştirecek hâkimin önünde olay yeniden canlandırılmalı ve onun bir kanaate ulaşarak hüküm vermesi sağlanmalıdır. Bunun gerçekleşmesi için de soruşturma evresinde meydana gelen olayın ispatına yönelik deliller araştırılmalı, şüpheli ile deliller arasında bağlantı kurulmalı ve ceza kanunlarımıza göre suçun oluştuğuna kanaat getirilmesi durumunda iddianame hazırlanmalıdır. Diğer bir ifadeyle etkin soruşturma yapılar hazırlanacak iddianameler sayesinde de mahkemenin somut gerçeğe ulaşması kolaylaşacak ve yargılama da hızlı gerçekleştirilebilecektir.

Meydana gelen her olay birbirinden farklı olsa da, suç türlerinin kendi içerisinde ortak özellikler taşıdığı bilinmektedir. Bu benzerlikler nedeniyle de suçları aydınlatmak için toplanacak delil türlerinde de ortak özellikler olması kaçınılmaz olacaktır. Bu çerçevede; yasadışı uyuşturucu ticareti, cinayet, malî suçlar, kaçakçılık, cinsel suçlar, vb. birçok suç için ortak bir prosedür belirlenerek bu tip olaylarda, kolluğun ve Cumhuriyet savcılığının mutlaka elde etmesi gereken deliller

için el kitabı benzeri yayınlar geliştirilebilir. Bu sayede de deliller standart olarak toplanabilir. Ayrıca kolluk ve savcılığın ortak eğitimleri ile bu durum pekiştirilebilir. Suç tipleri ve bu suçların ispatı için gerekli olan delillerin neler olduğu belirlenmeli ve suçluların geliştirdikleri yeni tekniklere göre de bu prosedürler sürekli olarak güncellenmelidir. Örneğin; üzerinde bir miktar paketlenmiş uyuşturucu madde ile yakalanmış bir şüpheli olduğunu varsayalım. Bu şahıstan alınacak kan örneği analizinin sonucu, yargılamayı yapacak olan hâkimin şahsın kullanıcı mı yoksa satıcı mı olduğuna karar vermesini kolaylaştıracaktır. Bu yapılamadığı takdirde ve şahıs kullanıcı ise kan analizinden bu durum ortaya çıkarılmadığından yargılama evresinde sanık aleyhine olumsuz sonuçlar doğurabilecek ve bu durumda da kişinin adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olacaktır.

Yapılması gereken bir diğer husus da özellik arz eden suçlarla mücadele için hem savcılığın hem de kolluğun uzmanlaşmasıdır. Hâlihazırda kolluk birimlerimiz bunu bir nebze gerçekleştirmiş olsa da henüz yeterli seviyede değildir. Bu tür uzmanlaşma, yapılacak olan soruşturmaların daha profesyonel olmasını sağlayacak ve sonucunda da hızlı ve adil bir yargılama gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Soruşturmaların daha sağlıklı olmasını sağlamak için Savcılık makamının iş yükünün azaltılması bir zorunluluktur. Bu maksatla, savcılar adliyelerdeki idarî faaliyetlerden arındırılmalı ve bu tür faaliyetler konusunda yetişmiş uzman personele devredilmelidir.

Denetimi adli makamlarda olmak üzere, kolluğun birçok araştırma ve delil toplama faaliyetini kendi başına yapabilmesi için düzenleme yapılmalıdır.

Bireyin lekelenmeme hakkını korumak amacıyla, ön soruşturma müessesinin hukuk sistemimize dâhil edilerek bu soruşturma neticesinde hâkim tarafından dava açılmasına gerek olmadığı yönünde kanaat oluşması durumunda iddianamenin reddine karar verilebilmesi için düzenleme yapılmalıdır.

Savcılık makamı tarafından hazırlanan iddianamelere belirli standartlar getirilerek, yetersiz iddianamelerin mahkemelere gönderilmesi engellenmeli, bu sayede de mahkemelerin iddianamelerde ki eksikleri tamamlamak için uğraşmasının önüne geçilmelidir.

İddianamelerin kabulü için yasa tarafından belirlenmiş olan 15 günlük süre genel olarak yeterlidir. Ancak kapsamlı dosyalarda bu süre yeterli gelmemektedir. Örneğin şüpheli sayısı 20 ve daha fazla olan davalar için bu sürenin arttırılması değerlendirilmelidir.

Ceza Muhakemesinde dava olaydan sonra gerçekleştirildiğinden meydana gelen olayın ispatı için kullanılacak delillerin önünde bir sınırlama olması kabul edilecek bir durum değildir. Bu sebeple maddî gerçeğe ulaşmak için her türlü delil kullanılabilir. Ancak suçun ispatı ve mahkûmiyet için yeterli, kesin, inandırıcı, her türlü şüpheden uzak delil elde edildiğinde hâkim kararını vermeli ve davayı gereksiz yere uzatmamalıdır. Burada şunu da söylemek gerekir, hâkimlerimiz kararlarını, elde edilebilen ve kendilerine sunulan delillere göre verecektir. Bu nedenle özellikle soruşturma evresinde olayın ispatına yönelik ne kadar delil toplanır ise karar vermek de o oranda kolay ve isabetli olacaktır.

Dijital verilerin kolay oluşturulabilmesi, değiştirilebilmesi veya dışarıdan müdahaleye açık olması gibi sebeplerle bu tür delillere karşı olumsuz bir algı oluştuğu gözlemlenmiştir. Bu sebeple de dijital verilerin delil olarak kabul edilmeden önce mutlaka başka deliller ile desteklenmesi gerekmektedir.

Ceza yargılamasında delilden sanığa gidilebilmesi için elde edilen verilerin kesin olması şarttır. Aksi takdirde hâkimlerimizin belirttiği gibi karara gidilmesi mümkün değildir. Delilden sanığa gidilmesini sağlamak amacıyla kişileri birbirinden ayırt edici özelliği olan ve soruşturma yapan birimlerin kolay ulaşabileceği DNA vb. veri tabanlarının oluşturulması faydalı olacaktır. Zira bir olaya müdahale eden kolluk birimlerinin, olay yerinden aldıkları kişiyi tanımaya yarayan izler ile ilgili ne kadar çabuk sonuca ulaşırsa, doğru şüpheliye ulaşma olasılığı o derece artacak ve bu sayede de delil elde etmek için yapılabilecek olumsuz davranışlardan da uzaklaşmış olacaktır. Şüpheliye çabuk ulaşılması, meydana gelen somut olayı ispatlamaya yarayacak delillere ulaşma olasılığını arttıracak ve yargılamanın daha hızlı gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır.

Meydana gelen somut olayla ilgili elde edilen delillerin şüpheye yer vermeyecek kesinlikte incelenmesi ve raporlaştırılması, yargılamada hata payını en aza indirecek faktörlerden biridir. Bunun içinde suç

delillerinin araştırılmasında kriminal laboratuvar çalışmaları ve adli bilimlerden yararlanmak bir zorunluluktur. Ancak bu tür incelemelerde kesin ve hızlı sonuç alınması adaletin yerine getirilmesinde ve yargılamanın kısa sürmesinde önemli etkenlerden biridir. Görüşme yapılan hâkimlerimizin tamamı bu tür imkânlardan yararlandıklarını belirtmekle birlikte özellikle Adli Tıp Kurumu'nun üzerindeki iş yükü nedeniyle, talep edilen inceleme raporlarında gecikmeler yaşandığı konusunda rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Çözüm olarak da bu kurumun mevcut kapasitesinin arttırılması yanında, üniversitelerimizin bu konuya el atması veya bu tür incelemeleri yapacak bağımsız veya özerk yapıya sahip kuruluşların teşkil edilmesi fayda sağlayacaktır. Ayrıca, savcı ve hâkimlerimizin bu tür kurumların ne tür incelemeler yapabildiği konusunda bilgilendirilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Soruşturma evresinde elde edilen deliller üzerinde yapılması gereken tüm incelemeler tamamlandıktan sonra iddianame düzenlenmesi uygun olacaktır. Zira bu tür delillerin ele geçirilir geçirilmez incelenmemesi halinde, aradan geçecek zaman içerisinde delil üzerinde meydana gelebilecek tahribatlar suçun ispatına engel olabilecek durumların ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Bir diğer husus da incelemenin derhal yapılması durumunda suçun oluşup oluşmadığı yönündeki şüpheyi kuvvetlendirecek ve hazırlanacak olan iddianame daha sağlam temellere oturacaktır. Burada ele alınması gereken bir diğer husus da adli emanete alınan araçların sahibine çıkardığı maddî külfet konusudur. Uygulamada araç sahiplerini bu maddî külfetten kurtarmak için yediemin olarak şahsın avukatına teslim edilmesi bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Ancak yapılan görüşmelerde bu konuda bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Bu konunun başka bir çalışma ile ele alınmasının daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Delil incelemesi bilirkişiler aracılığı ile de yapılmaktadır. Bilirkişiler her yıl adalet komisyonunun yayımlanmış olduğu liste üzerinden seçimi yapılmaktadır. Bilirkişilerin, en azından kendi alanları ile ilgili yeterli hukuki alt yapıya sahip olmamaları nedeniyle hazırlamış oldukları raporlarda eksiklikler yaşanmakta, bazen de raporun yenilenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumda yargılama süresinin uzamasına neden olmaktadır. Bilirkişi olacak kişilere kendi alanları

ille ilgili hukuki alt yapı oluşturulması maksadıyla eğitim verilebilir. Ayrıca bilirkişi olmak isteyenlerin uzmanlıklarında yeterli olup olmadıkları konusunda teste tabi tutulması ve yeterli olmayanların bilirkişi olarak seçilmemesi uygun olacaktır.

Suçta sürüklenen çocuklar, mağdur ve tanıkların dinlenmesi ile ilgili yasal mevzuatın yeterli olduğu görülmüş olup bu konuda hâkimlerimizin de hassas oldukları müşahede edilmiştir. Ancak bilirkişilerde olduğu gibi mahkemelere yardımcı olması maksadıyla atanan psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı vb. kişilerin yapacakları iş ve işlemlerde hata yapmamaları maksadıyla belli bir hukuki eğitimden geçirilmesinin faydalı olacaktır.

Yargılama süreleri ile ilgili olarak yukarıda bahsettiğimiz hususlara ilave olarak, aranan şahısların mahkemeye getirilip dinlenmesinde sorunlar yaşanması nedeniyle, bu şahısların kolluk tarafından çabuk bulunabilmesi için ilave tedbirler alınması gerekmektedir. Bir diğer konuda mahkemelerin kurum ve kuruluşlardan bilgi talepleri olduğunda bürokratik engellere takıldıkları tespit edilmiş olup, mahkemelerin taleplerinin derhal yerine getirilmesi ve engellerin ortadan kaldırılması için gerekli tedbirler alınmalı, taleplerin yerine getirilmesi durumunda hukuki yaptırımlar derhal uygulanmalıdır.

Ceza yargılamasında hâkimler maddî delillerde olduğu gibi, sanık, tanık ve diğer kişileri de vasıtasız olarak doğrudan dinlemek istemektedirler. Ancak bu mümkün olmadığında SEGBİS aracılığı veya talimatlı olarak kişilerin sorgusu yapılmaktadır. SEGBİS'in tüm yargı merkezlerine yaygınlaştırılması ve hızının artırılması gerekmektedir.

Savunmanın mahkemeye delil sunmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Ancak savunma makamlarının delil elde etme çalışmaları esnasında bürokratik engellere takılmamaları için yeni bir düzenleme yapılmalıdır.

Mahkûmiyet için yeterli, kesin, inandırıcı, her türlü şüpheden uzak delil elde edilemediği takdirde, şüpheden sanık yararlanır ilkesinin tavizsiz bir şekilde uygulandığı görülmüştür. Zira maddî gerçeğe ulaşmadan adalete de ulaşmak mümkün değildir. Yargılama sonucunda verilen beraat kararı her ne kadar yargılanan şahıs için bir adalet sağlamış olarak görülse de, kişinin gereksiz yere yargılanması

da onun lekelenmeme hakkının ihlalidir. Bunun önüne geçilmesi ve beraat oranlarının gelişmiş dünya ülkeleri seviyesine çekilebilmesi için soruşturma evresinde yargılama için gerekli olan tüm delillerin toplanması, değerlendirilmesi ve hazırlanan iddianamelerin bunun üzerine bina edilmesi gerekmektedir. Soruşturma evresinde suçun işlendiğine dair yeterli delile ulaşamadığı takdirde yargılamanın hiç yapılmaması daha uygundur. Zira tekemmül etmiş bir soruşturma dosyasının hızlı ve adil bir yargılama için gereklilik olduğu gözden uzak tutulmaması gereken bir gerçekliktir.

Meseleye bütüncül bakacak olursak, sorunun birbirini etkileyen bir sistem sorunu olduğunu görmemek mümkün değildir. Zira olay meydana geldiğinde ilk müdahaleyi yapan kolluktan başlamak üzere, olayın çözülmesi ve adaletin yerine getirilmesi için görev alacak tüm kurum ve kuruluşlar bir uyum içerisinde çalışması gerektiği, gözden kaçırılmaması gereken bir husustur. Sistemi bir bütün olarak ele almalı ve bir basamağı iyileştirirken, diğerini de ihmal etmemek gerektiği dikkatlerden kaçmamalıdır.

Araştırmanın bulguları Ankara ili için geçerli olup, elde edilen bulguların desteklenmesi veya reddedilmesi için diğer illerde daha geniş katılımı tekrar edilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

6. TEŞEKKÜR

Öncelikle, yoğun iş temposu altında olmalarına rağmen bizimle bu çalışmaya katılıp bizlere ışık tuttıkları için, tüm hâkimlerimize katkılarından ötürü müteşekkirimiz. Zira görüşülen hâkimlerimizin baktıkları dosya sayılarını öğrenince nasıl büyük bir fedakârlıkla çalıştıklarına tanık olduk. Hâkimlerimiz ile birlikte çalışan tüm savcılarımızın ve adliye teşkilâtındaki diğer tüm görevlilerin yoğunluğunu anlamış olduk. Hepsine fedakârca çalışmalarından dolayı teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Aksoy İpekçioğlu Pervin, "Göz Altında Alınan İfadenin Önemi ve Delil Değeri", *AÜHF Dergisi*, Ankara, 2008, Cilt 57, Sayı 3, s.51-82 (15.04.2014)
- Ansay Sabri Şakir, *Hukuk Bilimine Başlangıç* (Yedinci Baskı), Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1958, s.1, <http://auhf.ankara.edu.tr/kitaplar/diger-eserler/sabri-sakir-ansay-hukuk-bilimine-baslangic/> (09.04.2014)

- Ataç Yasin/Muş Ekrem/Aydoğdu Eyüp/Karapazarlıoğlu Ersin, "Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Öğrencilerinin Delil Algısı" *Polis Bilimleri Dergisi*, Ankara, 2013, 15(3)
- Bayraktar Bülent, "Mahkemelerde Delillerin Önemi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, 25, s.33-43, journals.manas.edu.kg (2013), <http://journals.manas.edu.kg> (21.11.2013)
- Bıçak Vahit, Suç Muhakemesi Hukuku Genişletilmiş 2. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, ss. 70- 87, 430-436, 463-485
- Canözeltguvenlik.com, "Olay Yeri Koruma" www.canozeltguvenlik.com.tr/wp-content/.../5.OLAYYERIKORUMA.do..., (23.04.2014)
- Centel Nur/Zafer Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku (10. Bası) İstanbul, 2013 ss.201-223, 249- 252
- Ercan İsmail, Ceza Muhakemesi Hukuku (6. Bası), İstanbul, 2013, ss.117-144
- Değirmenci Olgun, Ceza Muhakemesinde Sayısal (Dijital) Delil, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s.111-135
- Demir Oğuzhan Ömer, "Nitel Araştırma Yöntemleri", Kaan Böke (Ed), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri 3. Bası, Alfa Yayınları, Ankara, 2011, ss. 278-306
- Demirbaş Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, ss. 86-98
- FeYZioğlu Metin, "Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi", *AÜHF Dergisi*, Ankara, 1999, C.48, S 1-4, s.135-163, www.auhf.ankara.edu.tr (2013) [http:// www.auhf.ankara.edu.tr](http://www.auhf.ankara.edu.tr) (21.11.2013)
- Göksu Mustafa, Hukuk Yargılamasında Elektronik Delil, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2010, s.37, acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/26465/tez.pdf, (15.05.2015)
- guvenlikvekariyer.blogspot.com.tr, "Olay Yeri İnceleme", <http://guvenlikvekariyer.blogspot.com.tr/2011/12/olay-yeri-inceleme.html>, (23.04.2014)
- Gül Fatih, Ninhidrinin Sciff Bazı Oluşturma Özelliğinden Faydalanarak Parmak İzi Tayininde Kullanılması, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2014, ss. 4 <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1029/357059.pdf?sequence=1> (22.06.2015)
- icisleri.gov.tr, Polis Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik, http://www.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/www.icisleri/mevzuat/mevzuat_strateji_.pdf, İçişleri Bakanlığının 17/02/1983 (24.03.2014)
- kilis.pol.tr, Olay Yeri İnceleme Ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü, http://www.kilis.pol.tr/Sayfalar/birimlerimiz_olayyeri.aspx, (23.04.2014)
- Kunter Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 7. Bası, Kazancı Matbaası, İstanbul, 1981, ss. 3-8, 492-493
- Parlar Ali/Hatipoğlu Muzaffer/Yüksel Erol Güngör, Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller Çapraz Sorgu ve İspat, Yayın Matbaası, Ankara, 2008 ss.1, 417- 421, 463-468
- Şen Ersan, "Ceza Yargılama Süreci", *TBB Dergisi*, Ankara, 2011 (97), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-97-1113>, (15.04.2014)
- Şenocak, Cengiz, Maddi Suç Delilleri ve Ateşli Silahlar 3. Baskı, Ankara, 1997, s.27.
- Özocak Gürkan, "Ceza Muhakemesinde Elektronik Delillerin Tespiti ve Toplanması"

- sl", Tekin Memiş, Ahmet Koltuksuz, Mine Akkan (Eds), 2. Uluslar arası Bilişim Kurultayı Bildiriler Kitabı İzmir, 2011, ss. 110- 125 http://2011.ubhk.org.tr/Upload_Files/FckFiles/file/bildiriler_kitabi.pdf (01.06.2015)
- Tanrıver Süha, "İnsan Hakları, Demokrasi ve Hukuk Devleti AİHS'de Adil Yargılanma Hakkı, Savunma Dokunulmazlığı ve Türkiye", Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, Ankara, 2012, C. 1, s. 72,
- Tdk.gov.tr,(2013), <http://www.tdk.gov.tr> (18.11.2013)
- Toroslu Nevzat/Feyzioğlu Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku (11. Bası) Ankara, 2013, ss.172-199
- Uzunkaya Esra, "Yargı Kararları Işığında Türk Ceza Yargılaması Hukukunda Delil Sistemi ve Değeri", İnsanihukuk.com (2013), [http:// www. İnsanihukuk.com](http://www.İnsanihukuk.com) (15.04.2013)
- YCK, 28.02.2012 .;2011/1-692 E., 2012/60 K., *Yargıtay Kararlar Dergisi*, Aralık 2012,Cilt:38, Sayı:12, s. 2455-2472
- Y.11.CD 05.02.2013 2012/11-1086 E., 2013/40 K., [https://emsal.yargitay.gov.tr/ VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAra Servlet](https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet), (17.11.2014)
- Y.4.CD 30.11.2011 2011/2606 E., 2011/22901 K., [https://emsal.yargitay.gov.tr/ VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet](https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet), (17.06.2015)
- Y.11.HD., 23.06.2008, 2007/6429 E., 2008/8326 K <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet> (24.06.2015)
- Y.11.HD., 23.06.2008, 2007/6429 E., 2008/8326 K <https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet> (24.06.2015)
- Y.7. CD., 22.04.2014., 2013/15622 E., 2014/8191 K., [https://emsal.yargitay.gov.tr/ VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet](https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet), (24.06.2015)
- Y.7.CD., 13.02.2014, 2013/6794 E., 2013/2239 K., [https://emsal.yargitay.gov.tr/ VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAra Servlet](https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet), (26.06.2015)
- Y.1.CD. 04.03.2013, 2008/10538 E., 2013/1636 K., [https://emsal.yargitay.gov.tr/ VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet](https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet), (26.06.2015)
- Y.6. CD. 14.05.2014, 2014/6680 E., 2014/9892 K., [https://emsal.yargitay.gov.tr/Veri BankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet](https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet), (26.06.2015)
- Y.10.HD., 17.12.2008, 2008/14165 E.,2008/18731 K., [https://emsal.yargitay. gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet](https://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet), (24.06.2015)
- Y.10. CD., 28.02.2012 2011/4970 E.,, 2012/55530 K., *Yargıtay Kararlar Dergisi*, Aralık 2012, Cilt:38, Sayı:12, s. 2517-2518
- Üzülmez İlhan, "Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları", *TBB Dergisi*, Ankara, 2005, Sayı 58, Yıl 2005, s.41-72
- YCK, 15.04.1993, 1993/6-79 E., 1993/108K., *Yargıtay Kararlar Dergisi*, Ekim 1993, Cilt:19, Sayı:10, s.1565
- Zafer Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku 1. Bası, Hakan Karakehya (Ed) T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2931, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1887 (ISBN 978-975-06-1594-8), Eskişehir, 2013, s. 63, [Anadolu.edu.tr](http://www.eogrenme.anadolu.edu.tr) (2013), <http://www.eogrenme.anadolu.edu.tr> (19.11.2013)